

הלכות עבודה זרה פרק ו - תמלול

סיכום השיעור

סיכום פון שיעור – הלכות עבודה זרה פרק ו'

כללי'דיגע הקדמה – מקום פרק ו' אין סטרוקטור פון הלכות עבודה זרה דער אמת'ער נאמען פון די הלכות איז "הלכות עבודה זרה וחוקות הגוים" (נישט סתם "הלכות עבודה זרה" ווי אין אונזערע דפוסים). "חוקות הגוים" מיינט חוקות עובדי עבודה זרה, נישט סתם גוים.

דער רמב"ם רעכנט אויס 51 מצוות אין אנפאנג הלכות עבודה זרה. ביז אהער האט מען שוין געלערנט: עצם איסורי עבודה זרה, הנאות פון עבודה זרה, נישט שבועה'ן בשם עבודה זרה, מגדף, מסית ומדיח, נביא השקר.

חידוש וועגן סטרוקטור: פרקים א'-ה' זענען עיקר הלכות עבודה זרה (עצם עבודה, מעשי עבודה זרה, נביא השקר וכו'). פון פרק ו' ביז פרק י"ב איז א צווייטער חלק – חוקות הגוים, זאכן וואס עובדי עבודה זרה טוען, וואס זענען אסור ווייל "הן דרכי עבודה זרה".

חידוש וועגן דעם חילוק צווישן עבודה זרה און כישוף/אוב וידעוני: עבודה זרה מיינט מען דינט א גאט – "איך סערוו עפעס". כישוף/אוב וידעוני מיינט מען נוצט די כוחות פון עבודה זרה פאר זיך אליין – "איך באקום בענעפיטס". עס איז נישט פשוט אז איינער וואס טוט אוב וידעוני איז עובר אויף עצם איסור עבודה זרה. עס איז א שימוש פון עבודה זרה, א תועלת, נישט די עצם עבודה. דער חילוק: תפילה צו עבודה זרה איז מער אזוי ווי מען דינט די עבודה זרה; כישוף איז מען נוצט עפעס פאר זיך.

הלכה א' – העושה אוב או ידעוני ברצונו ובזדון

דער רמב"ם: "העושה אוב או ידעוני ברצונו ובזדון – חייב כרת. ואם היו שם עדים והתראה – נסקל. היה שוגג – מביא חטאת קבועה."

פשט

איינער וואס טוט מעשה אוב אדער ידעוני מיט רצון און בזדון איז חייב כרת; מיט עדים והתראה – סקילה; בשוגג – חטאת קבועה.

חידושים

(1) טייטש פון "ברצונו ובזדון" – צוויי באזונדערע תנאים: פארוואס שרייבט דער רמב"ם ביידע "ברצונו" און "בזדון" – ס'איז דאך גענוג צו זאגן "בזדון"? "ברצונו" מיינט קיינער צווינגט אים נישט (אויסשליסן אונס), און "בזדון" מיינט ער ווייסט אז עס איז אן איסור (אויסשליסן שוגג). דאס זענען צוויי באזונדערע קאטעגאריעס: מען קען זיין ברצון אבער שוגג (קיינער צווינגט אים, אבער ער ווייסט נישט אז ס'איז אסור), אדער אונס אבער מזיד (ער ווייסט ס'איז אסור אבער ער ווערט געצווינגען). נאר ווען ביידע זענען דא – ברצון און בזדון – איז ער חייב כרת.

(2) פארוואס דערמאנט דער רמב"ם "ברצונו" ספעציעל ביי עבודה זרה: ביי עבודה זרה האט זיך אפט געמאכט אז עובדי עבודה זרה האבן געצווינגען אידן צו טון אזעלכע מעשים. דער רמב"ם וויל דערמאנען אז ביי צוואנג באקומט מען נישט די עונשים (כאטש עבודה זרה איז יהרג ואל יעבור, אבער עונשי בית דין זענען נאר ברצונו).

(3) דריי עונשים – כרת, סקילה, חטאת: דאס איז די זעלבע סטרוקטור ווי ביי שבת און עבודה זרה – עונש מן השמים (כרת), עונש בית דין (סקילה), און בשוגג (חטאת קבועה). אונס איז "רחמנא פטריה" – אפילו ביי עבודה זרה וואס מען איז מחויב מיתת הנפש, ברענגט מען נישט קיין חטאת ביי אונס.

(4) אביזרייהו דעבודה זרה: עס איז נישט אזוי קלאר צי ביי "סניפים" (אביזרייהו) פון עבודה זרה – ווי אוב וידעוני – גילט אויך יהרג ואל יעבור.

אין הלכות יסודי התורה (הלכות קידוש השם) איז דא א שייכות צו דעם.

(5) "מיני עבודה זרה" – וואס מיינט דער רמב"ם? דער רמב"ם רופט אוב וידעוני "מיני עבודה זרה". אויב עס איז ממש א מין עבודה זרה, וואלט עס געדארפט שטיין אין הלכות עבודה זרה (פרק ב'-ג'). "מיני עבודה זרה" מיינט נישט אז מען דינט דערמיט עבודה זרה ממש, נאר עס איז איינע פון די "פאווערס" אדער דרכים פון עבודה זרה – א סארט כישוף וואס איז פארבונדן מיט עבודה זרה. די איסור איז די מעשה גופא, אפילו ער טוט עס נישט בשם עבודה זרה.

(6) חוקות הגוי – דער כלליות'דיגער באגריף: דער רמב"ם רופט אן חוקות הגוי בכלליות – אלע זאכן וואס זענען כללי. אבער אינערהאלב דעם זענען פארשידענע דרגות: א חלק זענען אסור בסקילה, א חלק זענען נאר לאוויין.

(7) פעלנדיגער פסוק פאר עונש: דער רמב"ם ברענגט נישט דעם פסוק "ואיש אשר יעשה אוב או ידעוני מות יומת" (קדושים) אין דעם הלכה. ער ברענגט נאר די לאו ("אל תפנו אל האובות ואל הידעונים"), נישט דעם עונש פון סקילה מפורש. דאס איז "missing" – אין אנדערע ערטער (אנהייב משנה תורה) האט ער עס אפשר געברענגט, אבער דא אין די הלכות פעלט עס. (דאס שטייט אין קאנטראסט צו מולך, וואו ער ברענגט יא דעם פסוק פון סקילה.)

(8) "עושה" vs "שואל" – צוויי באזונדערע איסורים: דער רמב"ם רעדט דא פון דעם "עושה" – דער וואס טוט די מעשה אוב. שפעטער רעדט ער פון דעם "שואל באוב" – דער וואס פרעגט ביים בעל אוב, וואס איז אן אנדערע עקסטערע איסור. די אזהרה פאר דעם שואל איז "אל תפנו אל האובות ואל הידעונים".

[דיגרעסיע: א וואָרט פון ר' מענדעלע באראווער'ס טאטע ז"ל אויף דעם פסוק "אל תפנו אל האובות" – מ'זאל נישט גיין נאך די דרכי האובות (אלף-פירוש: "אובות" = אבות), מ'זאל טון אליינס. און "ואל הידעונים" – נישט נאכגיין נאך די וואס "ווייסן אלעס."]

הלכה ב' – כיצד מעשה האוב

דער רמב"ם: "כיצד מעשה האוב? זה שהוא מקטיר קטורת ידועה ומניע מניעים ידועים ומדבר בלאט בדברים ידועים אצלם, עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו ומשיבו על מה שישאל בדברים מתחת הארץ בקול שפל עד מאד, כאילו אינו ניכר באוזן אלא מחשבתו מרגיש בו."

אופן שני: "וכן הלוקח גולגולת המת ומקטיר לו ומנחש בו עד שישמע כאילו קול יוצא מתחת שחיו... ומשיבו. כל אלו מעשה אוב, והעושה אחד מהם נסקל."

פשט

צוויי אופנים פון מעשה אוב: (1) מקטיר קטורת ידועה, רעדט שטיל (בלאט), ביז דער שואל הערט ווי א קול ענטפערט פון אונטער דער ערד, זייער שטיל. (2) נעמט א גולגולת פון א מת, מקטיר און מנחש, ביז מען הערט א קול פון אונטער די ארעם. "מעלה באוב" מיינט מען ברענגט ארויף א נשמה – דאס איז דער מעשה פון שאול המלך.

חידושים

(1) טייטש פון "בלאט": איין מיינונג: שטיל/בלחש – ווי "לאט לאט תנהל לטי". אן אנדערע מיינונג: אפשר א טעות סופר – חילוף ל' אין ט', און עס מיינט בלחש. עס ווערט אויך פארבונדן מיט "בלטיהם" ביי די חרטומים אין מצרים. דער רמב"ן זאגט אז די חרטומים האבן געטון מיט

איינער וואס גיט פון זיין זאמען צום מולך ברצונו ובזדון – כרת; בשוגג – חטאת קבועה; מיט התראה ועדים – סקילה.

חידושים

1) קאנטראסט מיט אוב וידעוני: ביי מולך ברענגט דער רמב"ם יא דעם פסוק פון סקילה מפורש, אין קאנטראסט צו אוב וידעוני וואו ער האט עס נישט געברענגט. דער סדר איז אויך אנדערש – ער שרייבט ערשט כרת, דאן שוגג, דאן סקילה בהתראה ועדים.

2) צוויי פסוקים פאר די אזהרה: דער רמב"ם ברענגט צוויי פסוקים: (1) "ומזרעך לא תתן להעביר למולך" (ויקרא), (2) "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש" (דברים). דער רמב"ם האט א כלל אז צוויי מאל די זעלבע לאו אין תורה מאכט נישט צוויי לאווין, סידן די גמרא זאגט ספעציעל. אפשר ברענגט ער דעם צווייטן פסוק ווייל דאס ווארט "באש" מאכט קלארער אז "להעביר למולך" מיינט דווקא דורכגיין דורך פייער.

הלכה ה' – כיצד היו עושים

דער רמב"ם: "מדליקין אש גדולה, ולוקחין מקצת זרעו ומסרין לכומרים עובדי האש, והכומרים נותנים את הבן לאביו, ואחר שנותנים צווים אותם להעבירו באש ברשותם, ומעבירו אביו בנו באש ברשות הכומרים, ומעבירו ברגליו מצד זה לצד אחר בתוך השלהבת."

פשט

מען צינדט אן א גרויס פייער. מען גיט דעם קינד פאר די כומרים (כהנים פון אש-דינסט). זיי געבן צוריק דעם קינד צום טאטע. דער טאטע פירט דעם קינד דורך דעם פייער – דאס קינד גייט אויף זיינע פיס (מעבירו ברגליו) פון איין זייט צום אנדערן דורך די פלאם. מען הרגעט נישט און פארברענט נישט די קינדער – עס איז א דורכגאנג דורך פייער.

חידושים

1) מולך איז נישט סתם עבודה זרה – פארוואס דארף מען א באזונדער איסור? עס ווערט געפרעגט א שטארקע קשיא: קודם כל איז עס רציחה, און צווייטנס איז עס דאך עבודה זרה ממש, ווי א קרבן לעבודה זרה! דער רמב"ם ענטפערט מיט "לפיכך" – ווייל מולך איז א ספעציפישע דרך עבודה פאר דוקא דער עבודה זרה וואס הייסט מולך. "שלא תאמר שאין נאסרין לעבודה זרה אחרת, אלא בעבודה זו בלבד הוא ששמה מולך". אויב מען טוט דאס צו אן אנדער עבודה זרה חוץ פון מולך, איז מען פטור. דאס איז לויט ר' שמעון'ס שיטה, ווי דער רמב"ם פסק'נט (בניגוד צום תנא קמא אין סנהדרין וואס האלט אז אפילו שלא למולך איז מען עובר).

עס שטייט טאקע אין פסוק "כי גם את בניהם ואת בנותם ישרפו באש" – ס'איז דא א סארט עבודה וואו מען פארברענט טאקע קינדער. אבער יענע עבודה דארף נישט קיין ספעציעלע איסור – ווייל (א) עס איז סתם רציחה, (ב) עס איז געהעריגע עבודה זרה (מקריב קרבן לעבודה זרה). די מולך אבער איז נישט קיין קרבן לעבודה זרה – נאר די דרך עבודתה איז אזוי (דורכגיין דורך פייער), דערפאר דארף מען א באזונדערע איסור.

2) חידוש פון הרב רבינוביץ – עבודה vs סגולה: ער טענה'ט אז דער רמב"ם מיינט נישט אז מולך איז פשוט נאך א דרך עבודה ווי יעדע אנדערע עבודה זרה כדרכה. דער חילוק איז צווישן עבודה (מען גיט עפעס פאר דער געטשקע, ווי א קרבן) און א סגולה (מען טוט עפעס פאר אייגענעם תועלת). ווען מען פארברענט א קינד ממש – דאס איז א קרבן, און דאס וואלט געווען חייב פון דין שורף/מקטיר אפילו אן דעם ספעציעלן איסור פון מולך. אבער מולך איז נישט קיין קרבן – מען באקומט דאס קינד צוריק! עס איז נאר א "גילוי דעת" אז ער איז גלויביג, א מין סגולה-הנהגה. אזא זאך וואלט נישט געווען בכלל עבודה זרה אן דעם באזונדערן פסוק, ווייל עס איז נישט קיין ריכטיגע עבודה (נישט ווי שחיטה, זריקה, הקטרה). דער חידוש פון דער תורה איז אז דוקא ביי מולך איז דאס יא א דרך עבודה.

ווייטערדיגע דיון: אויב מולך וואלט געווען ענלעך צו עוב וידעוני (א חוק פון עבודה זרה פאר שמירה/תועלת, נישט ממש עבודה), וואלט דער "לפיכך" אויך נישט געשטימט, ווייל דאן וואלט עס געגאלטן ביי יעדע

אזעלכע "וויספערניגס" – אז אויב מען וואלט צוגעהערט, וואלט מען געזען אז זיי זאגן גארנישט ממש.

2) "כאילו אינו ניכר באוזן אלא מחשבתו מרגיש בו" – נאטור פון דעם קול: דער שואל הערט א קול וואס איז אזוי שטיל אז ס'איז נישט קלאר צי מען הערט עס בכלל – "כאילו אינו ניכר באוזן אלא מחשבתו מרגיש בו". דאס איז ענלעך צו "קול דממה דקה". עס איז אויך ענלעך צו א "פאפעט שאו" – ווי עס דאכט זיך אז די פיגור רעדט, אבער אין אמת'ן קומט דער קול פון אנדערש וואו. עס איז א טריק וואו מענטשן קענען מאכן אז דער קול זאל סאונדן ווי ער קומט פון אנדערע פלעצער.

3) קטורת אלס אינטאקסיקאנט: אפשר האט די קטורת געמאכט דעם שואל ווערן אביסל אינטאקסיקעיטעד, וואס האט אים געמאכט גרינגער זיך דאכטן אז ער הערט זאכן.

4) "קטורת ידועה" און "דברים ידועים אצלם" – ידוע צו וועמען? "ידועה" – צו די וואס פראקטיצירן עבודה זרה? אדער פאר'ן רמב"ם אליין איז דאס געווען ידוע? די סנהדרין האבן געדארפט וויסן וואס די קטורת איז (כדי צו משפט'ן), אבער די לחשים זענען נישט דווקא ידוע.

5) וואס טייטשט דאס ווארט "אוב"? איז עס א נאמען פון א פאלק, א מין מענטשן, אדער דער נאמען פון דער פראקטיס? קיין קלארע ענטפער ווערט נישט געגעבן. "ידעוני" איז אפשר א לשון פון ידועה – וויסן עתידות.

6) ספעציפישע מעשה vs. אלגעמיינע אפארעריי: דער איסור איז א ספעציפישע מעשה – "גדרים ידועים בשני אופנים". עס איז נישט אז יעדע וועג פון אפנארן מענטשן (למשל היפנאטיזירן א מענטש זאל זיך דאכטן ער הערט זאכן) איז מעשה אוב. נאר די ספעציפישע מעשה וואס דער רמב"ם באשרייבט.

7) דער רמב"ם'ס מקור – גמרא אדער אייגענע ידועה: צי דער רמב"ם'ס באשרייבונג פון מעשה אוב איז גענומען פון דער גמרא (סנהדרין, אדער מסכת אחרת) אדער צי דער רמב"ם האט אייגענע ספרים געליינט וואס רעדן וועגן דעם – די שאלה בלייבט אפן.

8) חילוק צווישן אוב און ידעוני: ביי אוב קומט עס פון דער ערד (מעלה באוב), און ביי ידעוני קומט עס פון תחת בית השחי – דער גולגולת.

הלכה ג' – מעשה ידעוני

דער רמב"ם: "מניח עצם עוף ששמו ידעוני" – מען נעמט א ביין פון א געוויסע פויגל וואס הייסט "ידעוני". מען איז מקטיר און טוט מעשיות, "עד שיפול כנכפה" – ביז דער מענטש פאלט אראפ ווי איינער וואס האט עפילעפסיע (חולי נופל), "ומדבר בפיו דברים העתידים" – און ער זאגט מיט זיין מויל זאכן וואס וועלן געשען.

פשט

דער ידעוני נעמט א ביין פון א ספעציפישע פויגל, מקטיר, ביז ער פאלט ווי א נכפה, און רעדט עתידות.

חידושים

ביי אוב איז דער מענטש דער עובד (שטייט דערווייטער), ביי ידעוני איז עס קצר למעשה – דער מענטש אליין פאלט אראפ און רעדט.

הלכה ד'-ה' – מולך

הלכה ד' – דער עונש

דער רמב"ם: "הנותן מזרעו למולך ברצונו ובזדון חייב כרת, בשוגג מביא חטאת קבועה. ואם עשה בהתראה ועדים נסקל, שנאמר 'ואיש איש מבני ישראל אשר יתן מזרעו למולך מות יומת עם הארץ ירגמוהו באבן'."

פשט

(ווי א מלחמה-דענקמאל). **אבער דאס ווערט אפגעוויזן: (א)** דער רמב"ם רעדט נישט פון סתם א זכרון, נאר פון א ספעציפישער עבודה זרה סטייל; (ב) אין תנ"ך טרעפט מען אז מלכים האבן געמאכט א "יד" (מאנומענט, ווי יד אבשלום); (ג) אויב מאנומענטן וואלטן געווען אסור, וואלט מען ערנסט באטראכט צי מען מעג בויען א מצבה אויף א קבר פון א צדיק וואו מען קומט מתפלל זיין (וואס איז א באזונדערע שאלה פון דורש אל המתים).

4) דער חילוק צווישן מצבה און אבן משכית: ביי מצבה איז דער איסור דאס **מאכן/בויען** פון דעם מאנומענט. ביי אבן משכית איז דער איסור דאס **זיך בוקן** אויף דעם. דער סברא: שטיינער זענען אלעמאל דא – עס איז נישט א ספעציעלע ארכיטעקטור וואס מען בויעט, דערפאר איז דער איסור נישט אויפ'ן לייגן פון שטיינער נאר אויפ'ן השתחוואה.

[דיגרעסיע: יעקב אבינו האט געמאכט א מצבה (און געגאסן שמן דערויף), וואס באווייזט אז מצבה איז פריער געווען מותר אפילו לשם שמים, און שפעטער האט די תורה עס אסור געמאכט ווייל עס איז געווארן א דרך פון עובדי עבודה זרה.]

הלכה ז' – אבן משכית

דער רמב"ם: "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה" – דער איסור איז זיך צו בוקן אויף אויסגעפלאסטערטע שטיינער, אבער אין בית המקדש איז מותר, ווייל "בארצכם" שליסט אויס דעם מקדש.

פשט

מ'טאר נישט מאכן א פולע השתחוואה (פישוט ידים ורגלים) אויף אויסגעשניטענע/באארבעטע שטיינער אין ארץ ישראל אדער אנדערע ערטער, אבער אין בית המקדש איז עס מותר.

חידושים

1) השתחוואה מיינט פישוט ידים ורגלים: דער רמב"ם האלט אז "השתחוואה האמורה בתורה" מיינט א פולע השתחוואה – פישוט ידים ורגלים, ווען מען ליגט אינגאנצן אויסגעשטרעקט אויף דער ערד. דאס איז דער רמב"ם'ס שיטה אויך לגבי אנדערע השתחוואות אין תורה. א "פרייל מנחת תפילה" ברענגט אז דאס איז נישט גאנץ קלאר.

2) וואס מיינט "משכית": דער אבן עזרא זאגט "משכית" איז מלשון "שכיה" – א שיינע באארבעטע שטיין וואס מען קוקט דערויף (ווי "משכיות כסף" – שיינע זילבער צירונגען). דאס מיינט אויסגעשניטענע, אויסגעפלאסטערטע שטיינער – נישט מלשון "נסך" (געגאסן). אויף נאטירלעכע שטיינער (א ראק אין דרויסן) מעג מען זיך בוקן; נאר אויף באארבעטע, שיינע אויסגעשניטענע שטיינער איז אסור. "אבנים מפוצלות" מיינט אויסגעפלאסטערטע, אויסגעשניטענע שטיינער.

3) פארוואס מעג מען אין בית המקדש: דער פסוק זאגט "בארצכם" – אין אייערע ערטער, אבער נישט אין דעם מקום פון השם (ירושלים/בית המקדש).

4) השתחוואה מיט און אן פישוט ידים ורגלים: אויב מ'מאכט השתחוואה מיט פישוט ידים ורגלים אויף אבן משכית – באקומט מען מלקות דאורייתא. אויב מ'מאכט השתחוואה אן פישוט ידים ורגלים (ווי קידה – מ'איז מדביק פניו בקרקע אבער אן אויסשטרעקן הענט און פיס) – באקומט מען מכת מרדות (מדרבנן). עס איז שווער צו פארשטיין וואס דער גדר איז פון דעם מדרבנן-איסור.

5) "איכא שפנא בקרקע": ביי עבודה זרה, אויב מ'האט זיך משתחוה אויף ד' אמות – "משום דאיכא שפנא בקרקע" – איז נישט חייב סקילה. **ערשטער פירוש:** מ'בייגט זיך אבער די פנים קומט נישט אן צום קרקע – אזוי ווי מיר טוען ביי שמונה עשרה. **צווייטער פירוש:** "כובש פניו בקרקע" מיינט נאר טאטשן דעם פלאר, אבער נישט אריינגיין אין דעם. די שאלה בלייבט אפן.

מנהג ישראל – מחצלאות אין בתי כנסיות

עבודה זרה, נישט דוקא מולך. דאס באשטעטיגט אז מולך איז א ספעציפישע דרך עבודה – מער ווי א סגולה, אבער ווייניגער ווי א פולע קרבן.

3) "מעביר מיראה" – פטור: ווען איינער איז מעביר בנו למולך נאר מיראה (ער גלויבט נישט אין דער עבודה זרה, ער מיינט נאר אז די סגולה וועט העלפן), איז ער פטור. ער טוט עס נישט "לשמה" – נישט בתור עבודה, נאר פאר תועלת עצמו. דאס איז נישט מותר, אבער פטור מענש.

פרטי דינים פון מולך

4) מסור נישט דרך העברה – פטור: מען איז חייב סקילה נאר ווען מען איז מעביר ברגליו באש דרך העברה. אויב מען האט מסור (איבערגעגעבן דאס קינד) נישט דרך העברה – פטור.

5) מקצת זרעו ולא כולו: אויב איינער האט מערערע קינדער און ער גיט איבער נאר א טייל פון זיי למולך, איז ער חייב – "מזרעו נתן למולך" מיינט **מקצת ולא כולו.** עס איז שווער צו פארשטיין וואס "כולו" מיינט, ווייל מען פארברענט דאך נישט ממש דאס קינד (מען באקומט עס צוריק). דער סמ"ג זאגט "מקצת ולא כולו". עס ווערט אויך דערמאנט דער כלל אז ביי א גרעסערע עבירה באקומט מען אמאל נישט כפרה דורך גלות – "לא תלווי כפרה" – סאו "פטור" מיינט נישט תמיד א גוטע זאך.

6) זרע כשר וזרע פסול: "אחד זרע ואחד זרע פסול" – אפילו ממזרים. "ואחד בנו ואחד בתו" – אויך אייניקלעך, "הכל יוצא ירכו חייב משום זרע" – ווייל עס שטייט "זרעו" נישט "בנו". אבער "העביר אחד מאחיו או אבותיו או שאר קרוביו או עצמו" – פטור, ווייל "זרעו" מיינט דווקא זיינע קינדער/אייניקלעך.

7) ישן/סומא/נישט הולך ברגליו: אויב דאס קינד איז ישן, סומא (בלינד), אדער קען נישט גיין ברגליו – איז א ספק. דער רמב"ם איז מקיל (פטור). "העביר" מיינט א הילוך פון א מענטש – דאס קינד דארף אליין גיין מיט אייגענע כח און ראייה. מען שלעפט אים נישט ווי א שטיק; דער טאטע פירט אים, אבער ער דארף אליין קענען גיין.

הלכה ו' – מצבה

דער רמב"ם: "מצבה שאסרה תורה היא בנין שיהיו הכל מתקבצים אצלו. אפילו לעבודת השם אסור, וכל שכן לעבודה זרה. שנאמר ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלקיך."

פשט

א מצבה – א בנין/מאנומענט וואו אלע קומען זיך צוזאם – איז אסור אפילו לעבודת השם, וכל שכן לעבודה זרה. דער וואס בויעט די מצבה באקומט מלקות, אבער די מענטשן וואס קומען זיך צוזאם דערביי באקומען נישט קיין עונש.

חידושים

1) וואס איז א מצבה – רש"י vs רמב"ם: רש"י'ס שיטה (סנהדרין): א מצבה איז ענלעך צו א במה – א במה איז פון מערערע שטיינער, א מצבה איז איין שטיין וואס מען איז מקריב אויף דעם. דער רמב"ם'ס שיטה: מען איז מקריב נישט אויף דעם מצבה, נאר צום מצבה – מען קומט זיך צוזאם אצלו (ביי דעם). דער רמב"ם האלט אז מצבה איז נישט א מזבח פאר קרבנות, נאר א סארט מאנומענט/פעדעסטאל – א ספעציפישער סטייל פון עבודה זרה ארכיטעקטור. די אלטע סטאטשועס זענען געשטאנען אויף אזעלכע פעדעסטאלן, און דעם סטייל טאר מען נישט נאכמאכן אפילו לשם ה'.

2) דער עונש באווייזט אז מצבה איז נישט עבודה זרה אליין: דער בונה באקומט נאר מלקות (לאו), נישט סקילה. אויב עס וואלט געווען דרך עבודה צו בויען א מצבה, וואלט עס באקומען סקילה ווי יעדע עבודה זרה כדרכה. עס איז נאר א באזונדער לאו פון "לא תקים לך מצבה."

3) צי איז א מאנומענט אסור? דער מנחת יצחק און אנדערע אחרונים האבן געוואלט טענה'ן אז לויט דעם רמב"ם איז אסור צו בויען א מאנומענט

אייבערשטער האט געמאכט ביימער, וואס איז שלעכט מיט א שיינעם בוים לעבן דעם מזבח?

4 אפשר'דיגער דיפערער טעם: דער רמב"ם איז אפשר קעגן "התקבצות העם" בכלל – נישט יעדער איינער דארף קומען אין בית המקדש. דער רמב"ם האלט אז טמאים זאלן נישט גיין אסאך אין בית המקדש; נאר די כהנים און דער וואס איז ראוי זאלן גיין, נישט א התקבצות פון דער גאנצער עם. עולה רגל איז דריי מאל א יאר – אויף דעם דארף מען נישט קיין בוים אלס סימן.

5 אפילו ביי א במת יחיד לייגט מען נישט קיין עץ – דאס איז א סימן אז די במה איז פאר לשם שמים אליין, אנדערש ווי די גוים.

דער ברייטער איסור – אפילו אכסדרה של עץ

דער רמב"ם: "לעשות אכסדרה של עץ במקדש... אפילו שיהיה בבנין... חוקי עבודה זרה, שנאמר 'כל עץ'. אלא כל האכסדרות והתחככות היוצאות מן הקירות של בית המקדש של אבן היו ולא של עץ."

פשט

מ'טאר נישט מאכן קיין אכסדרה (porch/סטראקטשער) פון האלץ אין בית המקדש. אפילו אפגעשניטענע האלץ (נישט א לעבעדיגער בוים) – ווייל "כל עץ" שליסט אריין אלע מינים האלץ. אלע אכסדרות אין בית המקדש זענען געווען פון שטיין.

חידושים

1 דער ברייטיקייט פון דעם איסור: נישט נאר א לעבעדיגער בוים, נאר אפילו א הילצערנע באנק אדער סטראקטשער. "אזוי ווייט אז מען לייגט נישט קיין בוים? אויך נישט צו לייגן קיין הילצערנע באנק?"

2 אן אינטערעסאנטער קאנטראסט מיט אבן משכית: א מצבה / אבן משכית טאר מען נישט ערגעץ נישט – נאר אין בית המקדש / עזרה מעג מען יא. און א עץ איז פונקט פארקערט – ערגעץ מעג מען, נאר אין עזרה טאר מען נישט. אין א שול מעג מען לייגן א בוים, ס'איז נישט קיין שום איסור – נאר ביים מזבח איז דא אן איסור, און אזא שארפע איסור אז אפילו נישט קיין שטיקל האלץ.

דער ראב"ד'ס השגה

דער ראב"ד איז נישט מסכים מיט'ן רמב"ם. ער ברענגט ראיות אז עס איז יא געווען האלץ אין בית המקדש: (1) **לשכת העץ** – דער ראב"ד האלט אז די לשכה אליין איז געווען געמאכט פון עץ. (2) **בימת עץ פאר הקהל** – א הילצערנע פלאטפארמע. (3) **גזוזטרא פאר עזרת נשים** – א הילצערנע באלקאן.

דער ראב"ד'ס תירוץ: טעמפארערי (ארייגע) מעג מען מאכן פון האלץ – נאר נישט קבוע'דיג. דאס לייזט אויס אלע ראיות – די בימה פאר הקהל און די גזוזטרא זענען געווען טעמפארערי. דער רמב"ם האט אפשר אן אנדערע תירוץ אויף די ראיות (ווערט נישט אויסגעפירט).

[דיגרעסיע: דער גר"א האט געהאלטן אז מ'זאל נישט לייגן ביימער אין בית המדרש אויף שבועות. זיי האבן געהאלטן אז דאס איז "נאך די קריסטמעס ביימער". אבער דער גר"א רעדט נישט וועגן דעם ענין פון לייגן אן אילן אין בית המדרש – ער רעדט נאר וועגן דעם מזבח. דער פסוק רעדט נאר וועגן "אצל מזבח", נישט וועגן א שול אדער בית מדרש.]

כללי'דיגע באמערקונג

נישט אלעמאל דארף מען פארשטיין טעמים, און מיר דארפן וויסן די הלכה קודם. אמאל פארשטיין די טעם אויך, אז מ'ווייסט שוין.

דער רמב"ם: "והואיל ונהגו כל ישראל להשתחוות במחצלאות בבתי כנסיות על רצפות של אבנים" – מ'לייגט מחצלאות אדער קש ותבן, "להבדיל בין פניהם ובין האבנים."

"ואם לא מצא דבר מפסיק בינו ובין האבן... הולך למקום אחר... או שוחה על צדו למטה."

חידושים

1 ספרדישע vs. אשכנזישע בתי מדרשים: אין אראבישע/ספרדישע בתי מדרשים, וואו מען בוקט זיך מיט פישוט ידים ורגלים אפילו אינמיטן דער וואך, האט מען אייביג גרויסע קארפעטס/מחצלאות. אין אשכנזישע בתי מדרשים, וואו מען בוקט זיך נישט מיט פישוט ידים ורגלים (נאר א בייג אן די פיס), דארף מען נאר יום כיפור לייגן עפעס (טישוס אד"ג).

2 נפילת אפים ביי תחנון: דער רמב"ם מיינט לכאורה אז דאס בוקן זיך איז בשעת תחנון – נפילת אפים. דער רמ"א מיינט אז "תחנון" איז אייגנטליך נפילת אפים. דער גר"א און דער חפץ חיים ברענגען אויך אז השתחואה איז פישוט ידים ורגלים.

3 "שוחה על צדו": מיינט אז מ'לייגט נאך אויפן פלאר, נאר נישט אינגאנצן אויסגעשטרעקט – נישט "פניו וידיו ורגליו" סטרעיט. דאס איז אזוי ווי מיר טוען ביי "לפניך ברחמיך הרבים" – א האלבע בוקן, נישט א פולע השתחואה. אפשר אין יענע צייטן האט מען בכלל געזעסן אויפן פלאר (נישט אויף בענק), און "שוחה על צדו" מיינט ער גייט אויף די זייט אביסל.

4 פארוואס האט מען אויפגעהערט מיט אמת'דיגע נפילת אפים: ווען מ'האט אנגעהויבן לייגן בענק אין בתי מדרשים (אמאל איז נישט געווען קיין בענק – מ'איז געשטאנען אדער מ'האט זיך געבוקט), איז פשוט נישטא וואו צו מאכן א פולע נפילת אפים, און ממילא האט מען אויפגעהערט. דאס איז א "פלא" – עס איז נישט קלאר פארוואס מען האט אויפגעגעבן דעם אמת'דיגן מנהג פון נפילת אפים ארצה.

5 פראקטישע נפקא מינה: ביי א קבר, וואו מ'וויל מאכן א השתחואה, דארף מען אויך אכטונג געבן ווייל דער קבר האט אויך אן אבן משכית – מ'דארף עפעס אונטערלייגן אונטער דער האנט.

הלכה ח'ט' – נטיעת אילן אצל המזבח

דער רמב"ם: "הנוטע אילן אצל המזבח, אפילו לאו עבודה זרה... בין אילן סרק בין אילן מאכל... הרי זה לוקה, שנאמר 'לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך אשר תעשה לך'. לפי שהיה דרך עובדי עבודה זרה נוטעים אילנות בצד מזבח שלהם כדי שיתקבצו שם העם."

פשט

איינער וואס פלאנצט א בוים אין דער עזרה לעבן דעם מזבח – אפילו נישט פאר עבודה זרה, אפילו נאר פאר שיינקייט – באקומט מלקות. דער טעם איז ווייל עובדי עבודה זרה האבן געפלאנצט ביימער לעבן זייערע מזבחות כדי דער עולם זאל זיך צוזאמענקומען דארטן.

חידושים

1 "אצל המזבח" מיינט נישט דווקא גלייך לעבן דעם מזבח – נאר אין דער עזרה וואס איז לעבן דעם מזבח.

2 דער טעם "כדי שיתקבצו שם העם": דער הויכער בוים איז געווען א סימן – מ'האט אים געזען פון ווייטנס, און מ'האט געוואוסט אז דארטן איז דא א מזבח. א געווענליכע עבודה זרה איז נישט אזוי הויך, אבער א הויכער אילן האט מען געקענט זען.

3 א שארפע שאלה: פארוואס איז עס שלעכט צו לייגן א בוים? א בוים איז "די מאוסט בעיסיק זאך וואס ס'איז דא אויף די וועלט" – דער

רייט, אוודאי די געטשקע, די גלח וואס טוט אזוי, זאגט דער רמב"ם אז דאס איז די כוח פון עבודה זרה, אבער נישט אז מען דינט די עבודה זרה מיט דעם. דאס איז א שימוש פון די עבודה זרה, דאס איז א תועלת. אנדערש ווי למשל אפילו תפילה. ס'איז אמת נישט אז תפילה איז עבודה, אבער ס'איז מער אזוי ווי מען דינט די עבודה זרה. ס'איז נישט... אקעי, סאו, מען הייבט אן פון צוויי זאכן וואס הייסן אוב...

הלכה א' – העושה אוב או ידעוני ברצונו ובזדון

וויאזוי זאגט דער רמב"ם? "העושה אוב או ידעוני". מען טוט מעשי אוב וידעוני, מען טוט די סארט כישוף וואס דער רמב"ם גייט שפעטער מסביר זיין וויאזוי ס'ארבעט, וואס הייסט אוב וידעוני. אויב מען טוט עס "ברצונו ובזדון".

דיסקוסיע: טייטש פון "ברצונו ובזדון"

איז די ווארט "ברצונו ובזדון" ברענגט שוין ארויס די "ברצונו". וואס וויל ער עפעס ארויסברענגען מיט די ווארט "ברצונו" דא? א גאנצע צייט פריער האט ער אויך געזאגט "בזדון". דא ביי הלכות שבת האט ער אויך די זעלבע לשון. דאס איז די זעלבע הלכה אזוי ווי עבודה זרה, אזוי ווי שבת, און זאכן וואס האבן די דריי עונשים. קען זיין אז ביי עבודה זרה האט זיך אפט געמאכט אז מען איז געווען געצווינגען, אז די עובדי עבודה זרה האבן געצווינגען די אידן צו טון. און דער רמב"ם וויל נאכאמאל דערמאנען די הלכה אז ווען מען ווערט געצווינגען איז מען איז א גאנץ יהרג ואל יעבור, אבער מען באקומט נישט אויף דעם די עונשים. איך וואלט געטראכט אז אפשר...

קודם כל, במזיד איז אנדערש ווי... "מזיד" מיינט ער שוין ביי "בזדון". ס'קען זיין אז דאף לערנען למטה, אפשר קומט ער צו. מסתמא איז דא א ריזן. איך ווייס נאכנישט וואס ס'איז. איך געדענק אז ווען מיר האבן געלערנט... מיר האבן נישט געלערנט, אה, מיין שיעור שמונה פרקים האבן מיר געלערנט אביסל. מיר האבן יא גערעדט פון אים אסאך מאל. ס'איז דא אסאך דינים, אסאך חלוקי דינים פון... ס'קען זיין אז "רצון" און "זדון" זענען צוויי אנדערע זאכן. "רצון" מיינט אז דו טוסט עס להפיק הנאה. "רצון" מיינט להפיק הנאה, און "בזדון" מיינט להפיק בשוגג.

Speaker 2

בזדון מיינט ער ווייסט וואס ער טוט, און ברצון מיינט אז קיינער צווינגט אים נישט.

Speaker 1

שוגג ואונס זענען נישט געזאגט געווארן. אונס איז א הלכה לעצמו, אבער פארקערט, ס'קען זיין איינער איז ברצון אבער ס'איז א הלכה בשוגג. ער טוט עס ברצון, אבער ער ווייסט נישט אז ס'איז אן איסור, ער ווייסט נישט פונקטליך וואס ער טוט.

ער טוט עס ברצון, קיינער צווינגט אים נישט, און ער טוט עס בזדון, ער ווייסט אז ער טוט אן איסור, ער ווייסט וואס ער טוט, **חייב כרת. ואם היו שם עדים והתראה, נסקל**, קומט אים סקילה. **הוי שוגג, מביא חטאת קבוע**, אויב ער האט עס געטון בשוגג, ס'איז ער נישט געווארנט אז ס'איז אן איסור, דעמאלט ברענגט ער א חטאת קבוע. קיין עונש ברענגט מען נישט קיין חטאת. זייער גוט. שוגג ברענגט א חטאת, אונס איז אונס, ס'איז רחמנא פטריה. אפילו עבודה זרה וואס מ'איז חייב צו מחוייב צו מיתת הנפש זיין, אבער קיין חטאת ברענגט מען נישט.

דער רמב"ם איז נישט אזוי קלאר אז עבודה זרה איז מען מחייב אפילו ביי סניפים פון עבודה זרה, נישט נאר עיקר עבודה זרה, דאס וואס ווערט גערופן אין די גמרא אביזרייהו. איך ווייס נישט וואס ווערט גערופן אביזרייהו קלאר, אבער איך געדענק אין הלכות קידוש השם אין יסודי התורה, נישט הלכות עבודה זרה, איך בין נישט אריינגעגאנגען אין הלכות עבודה זרה, אבער ס'איז דא אסאך מצוות, זייער אסאך איסורים, שבת, עבודה זרה,

הלכות עבודה זרה פרק ו' – מעשה אוב וידעוני

הקדמה – מקום פרק ו' אין סטרוקטור פון הלכות עבודה זרה

Speaker 1

מיר לערנען הלכות עבודה זרה אין ספר המדע, מיר גייען לערנען פרק ו'. הלכות עבודה זרה האט אסאך מצוות, אין אנפאנג הלכות עבודה זרה האט דער רמב"ם אויסגערעכנט 51 מצוות. מיר האבן שוין געלערנט א גרויסן חלק פון זיי. מיר האבן שוין אויסגערעכנט די עצם מצוות עבודה זרה, די איסורים פון די הנאות, און מיר האבן געלערנט וועגן נישט נשבע זיין בשם עבודה זרה, מגדף, מסית ומדיח, מיט אלע מצוות וויאזוי מ'זאל שטראפן דעם מסית ומדיח.

יעצט האלטן מיר שוין ביי די מצוה פון "שלא לעשות אוב וידעוני", וואס דאס לייגט אויך דער רמב"ם אריין אונטער די קאטעגאריע פון עבודה זרה, ווייל דאס איז געווען זאכן וואס עובדי עבודה זרה האבן געטון. דאס איז געווען א חלק אפשר וויאזוי די גלחים האבן באקומען חסידים, זיי האבן גענוצט כישוף, זיי האבן גענוצט ספעציעלע כוחות וואס זיי האבן געהאט.

חידוש: דער אמת'ער נאמען פון די הלכות – "הלכות עבודה זרה וחוקות הגוים"

ס'זעט אויס, לויט וואס מיר האבן געשמועסט, אז דער רמב"ם זאגט דאך אז די ספר, דא הייסט עס אונזערע ספרים זענען געדרוקט אז ס'איז גאנץ הלכות עבודה זרה, אבער אין רמב"ם הייסט עס אמת'דיג "הלכות עבודה זרה וחוקות הגוים". חוקות הגוים מיינט חוקות עובדי עבודה זרה, נישט סתם גוים. ס'זעט אויך אויס אז אין דעם פירט ער אריין אסאך מער הלכות.

חידוש: צוויי חלקים אין הלכות עבודה זרה

אז דא עיקר עבודה זרה, בעצם ביז פרק ה' איז געווען די הלכות עבודה זרה, אויך די מעשה'ס פון עבודה זרה, די רבן של עובדי עבודה זרה, די נביא השקר, די אלע זאכן. יא, אויך די מעשה'ס פון עבודה זרה, יעדע זאך איז דא הלכות וואס קומען אריין, אבער די עיקר פרשה פון נביא השקר איז ער רעדט פון א נביא המתנבא בשם עבודה זרה, ער זאגט מ'זאל דינען עבודה זרה.

און יעצט הייבט זיך אן לכאורה פון פרק ו', ס'זעט אויס אזוי ווי צוויי חלקים, פון פרק ו' ביז פרק י"ב איז די חלק פון חוקות הגוים, וואס זענען טאקע אסור ווייל, ער האט געשריבן דא א הערה, "הן דרכי עבודה זרה". ס'איז זאכן וואס די עובדי עבודה זרה טוען, אבער ס'איז נישט פשט אז מיט דעם דינט מען עבודה זרה.

חידוש: דער חילוק צווישן עבודה זרה און כישוף/אוב וידעוני

דער רמב"ם זאגט דא יא, "מיני עבודה זרה הן", אבער איך מיין אז ס'איז נישט פשוט אז איינער וואס טוט אוב וידעוני איז עובר אויף איסור עבודה זרה. ס'איז א זאך וואס די עובדי עבודה זרה טוען. ס'איז נישט די עצם עבודה, אבער יא. אפילו אז איינער זאגט אז ער טוט דאס לשם שמים, למשל מוליך, איז דא אן עקסטערע איסור. אבער דאס איז נישט דינען עבודה זרה, ער רעדט דאך פון די שורש עבודה זרה, ער זאגט אז ס'איז עפעס וואס קומט מיט ערגעץ ווי. אפשר נביא השקר, אפשר מוליך, ממש אזוי. אבער איך זע אז דא איז דא עקסטערע איסורים. ס'זעט אויס אז ס'איז נישט פשט מיט דעם.

מען קען אפשר זאגן, מען דארף פארשטיין אז... איך מיין אז אין א געוויסע פלאץ זאגט דער רמב"ם א טיפערע הסבר וועגן די חילוק פון פלעין עבודה זרה מיט כישוף. אפשר וועלן מיר נאך אנקומען דערצו, וועלן מיר קענען נעמען עפעס טון. אבער איך מיין אז די בעסיק זאך איז, עבודה זרה מיינט מען דינט די גאט, יא? איך סערוו עפעס, די געטשקע, די... אדער עבודות וואס זענען... א כישוף מיינט איך דין זיך אליין. ס'איז דא, איך באקום עפעס בענעפיטס. ס'איז נישט פשט איך דין די גאט מיט דעם, איך נוץ אפשר די גאט'ס כוחות. איך נעם ארויס בענעפיטס פון די עבודה זרה אדער פון די מנהג פון די עבודה זרה צו וויסן זאכן.

ער רעדט **בדברים ידועים אצלם**, געוויסע זאכן וואס זיי ווייסן. דאן דא זאגט דער רמב"ם אצלם, ער זאגט קטורת ידיעה, דאס ווייסן דארפן די סנהדרין וויסן, אבער זיי זענען זייער לחש, נישט דווקא.

Speaker 2

אקעי.

Speaker 1

עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו. ביי די שואל האט עס געסאונדט, די וויספערנינג האט געווארן צעמישט, עס האט געווארן עפעס אן אינטערעסאנטע קולות, און דער שואל האט געהערט כאילו...

Speaker 2

איך ווייס נישט, דו זאגסט אז ס'איז געווארן צעמישט. ער האט געהערט כאילו, איך מיינ אז ער האט זיך געדאכט אז ער הערט, רייט?

Speaker 1

יא, איך זאג, ווען מ'רעדט קלאר הערט מען, אבער ווען מ'רעדט אזוי בלאט און...

Speaker 2

קען זיין אז ער האט געהערט בקול דממה דקה. איך זע נישט אזוי. ער גייט זאגן אז מ'הערט בקול דממה דקה.

Speaker 1

ומשיבו על מה שישאל בדברים מתחת הארץ.

Speaker 2

און ער ענטפערט אים.

Speaker 1

זייער גוט.

כאילו הוא מדבר מתחת הארץ, מ'הערט זייער שטיל, **אדער קול נמוך עד מאוד, כאילו אינו נכנס באוזן אלא מחשבה מרגיש בו.**

ס'איז אביסל געגאנגען צווישן. ס'איז יא, ס'איז כאילו ער הערט עס נישט, אבער ער הערט עס יא.

Speaker 2

דאס מיינט פאפעט שאו, וואס ס'דאכט זיך ווי די דאלי רעדט.

Speaker 1

זייער גוט. דאס איז געווען די טריק, אבער ס'איז אן ארט וואס מענטשן קענען מאכן אז ס'זאל סאונדן ווי די קול קומט פון אנדערע פלעצער.

Speaker 2

רייט. ביי די רמב"ם זאגט ער אז ס'איז עפעס מורא'דיג שטיל, ס'איז נישט קלאר צו מ'הערט בכלל, ס'דאכט זיך אז מ'הערט.

Speaker 1

אקעי, עניוועיס, דאס איז איין סארט עובד. ס'איז נאך א וועג פון מאכן אן אוב. וואס איז די אנדערע וועג? ס'קען זיין אז די קטורת מאכט דעם מענטש ווערן אביסל אינטאקסיעטיטעד, זאל אים גרינגער דאכטן זאכן.

אופן שני פון מעשה אוב

והרה לכה גולגולת המת - נאך א וועג פון אוב, ווי מען נעמט א לידיגע קאפ פון א מת, **ומקטיר לו ומנחש בו.** איך מיינ אז נאך היינט ביי טרייבס און עובדי עבודה זרה וואלגערן זיך גולגולת'ן. דו זעסט אפילו אין די מעקסיקען קולטור זעט מען עס, אז זיי האלטן גולגולת פון טויטע מענטשן. ס'איז עפעס, ערגעץ נוצט מען עס אין עבודה אדער אין איך ווייס נישט וואס. **ומקטיר לו** - מען מאכט קטורת צו דעם טויטן מענטש, **ומנחש בו** - מען זאגט מיט דעם ניהוש, מען זאגט מיט דעם עפעס לחשים, **עד שישמע קול יוצא מתחת שחיו** - ווי מען הערט אזוי ווי פון אונטער די ארעם הערט מען ארויס א קול **שפל עד מאד**, א נידריגע קול, **ומשיבו** - און ווי די קול

אלעס האבן די דריי עונשים. ס'איז אינטערעסאנט, פשוט דא איז דא אן עונש מן השמים, כרת, און אויב מ'כאפט אים, אויב די בית דין געט אים סקילה.

הלכה ב' - כיצד מעשה האוב

וואס זאגט דער רמב"ם? **כיצד מעשה האוב?** דער רמב"ם מאכט אז ביידע האבן א מעשה. איך האב געזען אין געוויסע מפרשי הרמב"ם רעדן וועגן דעם, אז ס'זעט אויס אזוי איז משמע פון די גמרא אז אויך דא איז דא א זאך ווי זיין א ידעונוי און טון א געוויסע מעשה, פלעין זאגן עתידות אן א געוויסע מעשה. אבער דעמאלט וואלט נישט געקענט זיין ווייל ס'איז חייב על הלב שאין בו מעשה.

דער רמב"ם ברענגט מעשה אוב וידעונוי, אויף אזא לשון איז דא "עושה אוב וידעונוי". **כיצד מעשה האוב?** ס'איז דאך דא א שואל באוב שפעטער וועלן מיר זען, שואל באוב, איך געדענק ס'איז אן אנדערע עקסטערע איסור פאר דער וואס פרעגט.

אופן ראשון פון מעשה אוב

זאגט דער רמב"ם, **כיצד מעשה האוב?** וואס איז אוב? זאגט ער, **זה האומר שהוא מקטיר קטורת הידועה**, ער איז מקטיר א געוויסע קטורת, ידועה מיינט צו ידועה צו די וואס טוען פאר עבודה זרה אדער פאר'ן רמב"ם איז דאס געווען ידוע.

Speaker 2

און מ'האט עס געשאקלט צו פארשפרייטן די ריח פון קטורת.

Speaker 1

אה, איך האב געמיינט אז דאס איז דער סוד פון די מניעים.

Speaker 2

ניין, דאס איז צו פארשפרייטן די ריח. מניעים איז די טראגערס.

Speaker 1

אקעי.

דיסקוסיע: טייטש פון "בלאט"

ומדבר בלאט, ווי מ'דבר בלאט, ער רעדט שטיל, **בדברים ידועים אצלם.**

Speaker 2

בלאט, יא, אזוי ווי... "בלאט וכישור"? האבן זיי נאך געהאט די לשון? בלאט מיינט שטייט, אזוי ווי מ'זאגט "לאט לאט תנהל לטי".

Speaker 1

ניין, איך מיינ אז עס מיינט שטיל, בלחש. אזוי...

Speaker 2

בלחש, יא. ער גייט שטיין נאכאמאל בקול נמוך. סאו אפשר דא איז דא עפעס ...

Speaker 1

יא, ער רעדט אזוי ספוקי, שטיל און שטייט, קען זיין.

Speaker 2

איך מיינ אז יא, אויך שטייט. "לאט לאט תנהל לטי".

Speaker 1

אבער דא איז דאך געווען לחש. בלאט, איך מיינ אז דאס איז א טעות חילוף ל' אין ט', אפשר בלחש.

Speaker 2

די חרטומים האבן געטון בלטיהם, האבן זיי געטון...

Speaker 1

איך מיינ אז דער רמב"ן זאגט אז זיי האבן געטון מיט אזעלכע וויספערנינג... אז אויב דו וועסט הערן וועסטו זען אז זיי זאגן גארנישט.

Speaker 1: מען שטייט דערווייטער אין פסוק, ידוני איז קצר למעשה. מניח עצם עוף ששמו ידעוני. מען נעמט א געוויסע עוף פון א געוויסע... וואס מענטשן ווייסן וועלכע עוף ער רעדט.

Speaker 2: ניין, איך מיינן אז דער עוף הייסט ידעוני.

Speaker 1: אדער דו זאגסט אז ס'איז אן אנדערע פשט. ווייל פריער איז דאך געווען "ידע דברים ידעוני מצלן".

Speaker 2: יא, אבער וואס הייסט ער ידעוני'ס? ידעוני? וואס הייסט "אתה ידעת, די ידעוני ידעוני"?

Speaker 1: עס הייסט ידעוני. ער איז אבערשי ארעסא וועאלטסטאקע רעז אידיאה, ווייל ס'איז א ידעוני. איך ווייס נישט. אקעי. ידעוני, ידעוני. ידעוני. משניות ווי די איידיג סטארת ידעוני וואנסט. זיי ווייסן צו פיל אזא שטיקל כישוף.

Speaker 2: יא, עמ' איז מקטר ועושה מעשיות החירות, מען טוט דער רב'ן, מען לאט עס דא אפן, אדערצו יפהול כנכפה ביז דער מענטש אדער דער אפ פאלט אראפ?

Speaker 1: לכל דער מענטש. דער מענטש פאלט אראפ כנכפה, אזוי ווי איינער וואס איז איז א חולי לויפה איינער וואס האט א סעודות ווי דבר בפיפט ווארן נישט א סעודים עליות. און ער זאגט מיט זיין מויל זאכן וואס ס'גייט געשען.

דיסקוסיע: "מיני עבודה זרה" - וואס מיינט דער רמב"ם?

Speaker 1: זאגט דעריינו מלכאל עילה מיני עבודי זרה אים. ווי עס איז נתנדלשון מיני עבודי זרה אים מיינט מיני דארקע עבודי זרה? אדער דער דעיס...

Speaker 2: עס איז זיכער דעיס וואלט איך געפרעגט אין דער אנהייב. ס'איז אייער פאניע. ווייל אויב אזוי וואלט עס נישט שוין געווען עסות, איינער פון די דפרקי עבודי זרע, וואלט עס נישט ווען עס ווען עס אויס לכלל פרק ב', פרק ג'. עס דערטע אויס אז מיני עבודי זרה מיינט נישט ממש אז עס א מיני עבודי זרה, אטווי וואלט א collected.

Speaker 1: אבער אן אנדערע זייט, בכלליות, בחוקת אב לך נישט און אייכער איז נאר א לאו, רייטס?

Speaker 2: דא האסט שטארט פארשידענע סאגס. דער רמב"ם רופט אן חוקת אב בכלליות, אלע זאכן וואס זענען כללי. אבער איך זאג, עקבונים, דא זעט מען אז דער חומר דערפון איז אזוי הארט ווי א וזורול אינעם, באקומט אויך מלכות, איך מיינן, מען באקומט אויך סקילה.

Speaker 1: יא יא, איך פארשטיי, אבער דאס איז דאך די תורה'ס אן איסור. סא ווען דער רמב"ם זאגט א הערה "חוקות הגוי", מיינט עס בכללות אז אלעס האט חוקות הגוי. א חלק פון זיי זענען ממש דברים אסורים בסקילה, א חלק פון זיי זענען לאוין, וואטעווער, בסדר.

אבער איך זע, ער ברענגט די לשון "למורי נבואה בכל מקום שמיחד דבר למעשיו", אזוי ווי אוב. אזוי ברענגט ער די לשון דא. סא זעט זיך קלאר אז דער רמב"ם האט פארשטאנען אז אוב איז אייזא עבודה. סא איז עס א דבר המיוחד לעבודה זו.

Speaker 2: סא דער רמב"ם ברענגט די גמרא אזוי, אבער די עיקר זאך איז אז מ'קומט צו צו די סטעיט אוו מיינד, אדער צו די טריק.

Speaker 1: ניין ניין, די טריק צו די סטעיט אוו מיינד איז בכלל מותר, איך מיינן, מ'דארף עס זען.

Speaker 2: ניין, אבער נאכאמאל, דער רמב"ם רעדט פון די עקזעקט מעשים וואס מ'טוט. סא די איסור איז די מעשה, אדער די איסור איז אנקומען צו קענען ווייזן ווי מ'ווייסט?

Speaker 1: סא די איסור איז די מעשה. און אפילו ער טוט עס נישט בשם עבודה זרה, רייט? די ריזען וואס די תורה האט גע'אסר'ט, ווייל דאס איז מיני עבודה זרה, מיינט דאס צו זאגן די עבודה זרה פון לעגניס טון. אבער

ענטפערט אויף די שאלה וואס דער מענטש האט געזאגט. זאגט דער רמב"ם, כל אלו מעשה אוב, והעושה אחד מהם נסקל.

דיסקוסיע: וואס איז "אוב"?

וואס טייטשט דאס ווארט "אוב"? איז אוב א געוויסע פאלק, אדער א געוויסע מין מענטשן, אדער איז עס די נאמען פון די פראקטיס? איך ווייס נישט וואס איז די טייטש, איבערהויפט די טייטש. אוב. ידעוני איז אפשר אזוי ווי א לשון פון ידיעה, פון וויסן עתידות, איך ווייס נישט.

ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל איך ווייס נישט, דו זאגסט אז אפשר אין מעקסיקא ווייסט מען פונקטליך וואס די אוב איז, אבער וואס פונקטליך איז דאס? דער איסור איז "לא תתנו נפשתיכם אל האבות אשר יש בהם". דער איסור איז נישט סתם צו נעקן מיט כוחות, פארשטייט נישט? דער רמב"ם זאגט, דער איסור איז די געוויסע מעשה, גדרים ידועים בשני אופנים. ער ברענגט, ביידע שטייט אין די גמרא, אדער ב"עבודה זרה" אדער ב"כישוף" אדער ב"קטורת", וואטעווער ס'איז. די מעשה איז אסור. ס'איז נישט אז אפנארן מענטשן... אויב איינער טרעפט אנדערע וועגן צו היפנאטיזן א מענטש זאל זיך דאכטן אז ער הערט זאכן, איך פארשטיי נישט אז דאס זאל זיין א מעשה אוב. ס'איז א ספעציפישע מעשה. נאכדעם איז דא ידעוני, וואס איז אן אנדערע סארט מעשה. ס'טוט אויך די זעלבע זאך, אבער ס'איז אן אנדערע סארט מעשה.

סא, ס'איז נישט קלאר פאר מיר, און אויך איך ווייס נישט, איך ווייס נישט אויב עניוואן ווייסט פונקטליך פון וואס מ'רעדט, אז מ'זאל זאגן פונקטליך, דאס איז די אוב וואס די תורה רעדט. איך ווייס נישט וואס ס'איז. אפשר ווייסט? מען דארף פרעגן. ס'איז א שאלה צו פרעגן. דער רמב"ם האט אויך נישט געפרעגט. איך מיינן, אפשר דער רמב"ם, יא, ער האט געליינט עפעס ספרים וואס רעדן וועגן דעם. וואס קלערסטו, ער מיינט עפעס א געוויסע זאך? ס'איז דאך דאס איז גענומען פון די גמרא, אדער דאס זאגט דער רמב"ם זיין אייגענעם...

אוב וידעוני (המשך)

מעלה באוב - ברענגען א נשמה

Speaker 1: איך מיינן אז דאס איז דאך פשוט, ווייל דאס איז די מעשה פון שאול. נאך מער באריכות. ס'שטייט אין די גמרא, אז ער האט אים געזען אויף די זייט. ווילסטו דאס אין טייטש פון די ווארט אוב אמת?

Speaker 2: נישט קריטיש וויכטיג.

Speaker 1: ווייטער, עניוועיס, דו ווייסט, אמאל האסטו אים געזען, אבער ר' מענדעלע באראווער, זיין טאטע ז"ל האט געזאגט, "אל תפנו אל האבות", מ'זאל נישט גיין נאך די דרכי האבות, מ'זאל טון אליינס. עניוועיס, דאס איז אן אלף פירוש. אויך "ואל הידעונים", נישט נאכגיין נאך די וואס ווייסן אלעס.

און ס'איז אויך דא עפעס "מעלה באוב". "מעלה באוב" ווערט אנגערופן ווען מ'ברענגט ארויף עפעס אזויווי א נשמה, רייט? סא דאס איז די רמב"ם.

חילוק צווישן אוב און ידעוני

Speaker 1: דאס איז די צווייטע זאך. די צווייטע, די "כל כך גלגולת", זעט אויס ווי מער מ'ברענגט כאילו אז א מת זאל רעדן. ס'איז דא עפעס וואס מ'רופט סייענסעס, סייענס? איך ווייס נישט. ס'דארף אויך צו הייסן כאילו מ'ברענגט, אבער דאס איז די עיקר. דאס איז אפשר די מין אידיע פון ברענגען אז א מת זאל רעדן. אפשר איז דאס די איסור פון "דורש אל המתים". מ'דארף זען, ס'איז דא אנדערע הגדרות.

אבער אוב וידעוני מיינט לכאורה דוקא די ספעציפישע מעשה. וואס קען דאס נאך אליץ זיין? איך ווייס נישט, איך האב נישט געטראפן איינער וואס טוט דאס. איינס איז עס טוט זיך מיט די הענט, איינס איז עס טוט זיך מיט די גולגולת. דארט קומט עס פון די ערד, און דא קומט עס פון די תחת בית השחי קומט די גולגולת. דארט איז דאס עובד.

ידעוני - דער מעשה

ס'איז נישט קיין חילוק. די רמב"ם האט א כלל, ס'קען שטיין צוויי מאל די זעלבע לאו אין די תורה, דאס מאכט עס נישט צוויי לאווין, נאר אויב די גמרא זאגט ספעציעל. געווענליך קען מען צוויי מאל די זעלבע זאך.

אבער ס'קען זיין אז דער רמב"ם האט געהאלטן אז די ווארט "באש" מאכט עס קלארער. אז די "להעביר למולך" מיינט דווקא באופן געברענגט עס לשון.

כיצד היו עושין - דער מעשה פון מולך - הלכה 1

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, כיצד היו עושין? מדליקין אש גדולה, מ'צינדט אן א פייער, ולוקחין מקצת זרעו ומוסרין לכומרים עובדי האש, מ'געט עס פאר די כומרים וואס דינען מיט אש, והכומרים נותנים את הבן לאביו, זיי געבן נאכדעם צוריק דעם קינד צו דער טאטע, ואחר שנותנים צוים אותם להעבירו באש ברשותם, נאכאמאל, מ'געט עס פאר די כומרים, און נאכדעם זאגן די כומרים פאר די טאטע, עס זאל נישט זיין די טאטע דער וואס טראגט אים אריבער באש, אחר שנותנים צוים אותם להעבירו באש ברשותם, ס'איז אונטער זייער אויפזיכט, די טאטע זאל זיין דער וואס טראגט אריבער, יא.

Speaker 2: קודם דארף ער עס מקדש זיין, קודם דעם זון פאר די... ס'זאל שפילן אזוי ווי ענדליך צו ברענגען א קרבן, אבער דער רמב"ם זאגט מ'הארגעט נישט עקטשוועלי די קינדער, מ'פארברענט זיי נישט.

Speaker 1: דאס איז ער פירט אויס, יא. ומעביר אביו בנו באש ברשות הכומרים, ומעבירו ברגליו, ס'טייט מעבירו ברגליו מיינט אז די קינד וואקט, יא? אבער מעביר, ער מיינט נישט ער הייבט אים אויף, נאר די קינד וואקט אויף די ברגליו. אקעי. מצד זה לצד אחר בתוך השלהבת, ער וואקט דורך אין די פייער.

חידוש: מולך איז נישט סתם עבודה זרה

Speaker 1: נישט קלאר, דא שטייט נישט קלאר דאס. דא שטייט נאר "להעביר למולך", נישט אז ס'איז דא א סארט פון למולך. דאס איז דער טייטש. מולך, שלא תאמר שאין נאסרין לעבודה זרה אחרת. מולך איז טאקע א נאמען פון א געוויסע עבודה זרה. ער זאגט, דו זאלסט נישט מיינען אז "להעביר למולך" מיינט פארברענען אן עבודה זרה פאר די מולך.

Speaker 2: יא, יא, ער פירט אויס, "שאין מולך".

Speaker 1: זייער גוט. כדרך שאתה מוצא שאין נאסרין לעבודה זרה אחרת, אלא בעבודה זו בלבד הוא ששמה מולך. די עבודה פון די עבודה זרה וואס הייסט מולך איז די וועג פון אריבערגיין די...

ס'איז דא טאקע, ס'שטייט טאקע די פסוק "כי גם את בניהם ואת בנותם ישרפו באש", ס'איז דא אזא סארט עבודה וואו מ'פארברענט טאקע די קינדער. אבער יענע עבודה, לכאורה דארף מען נישט קיין ספעציעלע איסור דערפאר, ס'איז דאך סתם רציחה, און צווייטנס, ס'איז געהעריגע עבודה זרה, ס'איז דאך ממש מקריב זיין א קרבן לעבודה זרה.

די מולך איז נישט קיין קרבן לעבודה זרה, נאר ס'איז די דרך עבודתה איז אזוי. לויט דעם זאגט דער רמב"ם, ווייל דאס איז א סארט...

המשך הלכות מולך - דרך העבודה

Speaker 1:

די עבודה פון די עבודה זרה וואס הייסט מולך איז די וועג פון אריבערגיין.

עס שטייט טאקע די פסוק "כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי", ס'איז דא אזא סארט עבודה וואו מ'פארברענט טאקע די קינדער. איז יענע עבודה, לכאורה דארף מען נישט קיין ספעציעלע איסור דערפאר. קודם כל, ס'איז רציחה, און צווייטנס, ס'איז גאר אן עבודה זרה, ס'איז דאך ממש ווי מ'איז מקריב א קרבן לעבודה זרה. דאס איז א קרבן, אבער ס'איז די דרך עבודתה. למה זה? לפיכך זאגט דער רמב"ם, ווייל דאס איז א ספעציפישע וועג פון עבודה פאר די עבודה זרה וואס הייסט מולך. אויב טוט ער דאס צו אן עבודה זרה אחרת חוץ פון מולך, איז ער פטור.

אזוי ווי איך האב געזאגט פריער, נישט פשט אז מיר זאגן אז מיט דעם דינט מען עבודה זרה. דאס איז איינע פון די פאוערס פון די עבודה זרה, עפעס אזא סארט.

דיסקוסיע: וואו שטייט דער עונש פון אוב וידעוני?

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, ערשט האבן מיר אונז געלערנט די עונש, אז עבודה זרה איז של מינות. ווי שטייט די עונש וואס דו האסט געברענגט?

Speaker 2: דער רמב"ם האט געברענגט די פסוק אין אנפאנג.

Speaker 1: אין אנפאנג? אל תפנו, אפשר גייט איר באלד זאגן? ס'איז פאני, ווי האט ער געברענגט די עונש? חייב סקילה, כרת, ער האט נישט געזאגט קיין שום עונש.

Speaker 2: אין די אנפאנג, אנפאנג, אנפאנג דארף צו שטיין. קוקט אריין ביי "עובד השם אלוקיך", "כי תועבת ה' אלוקיך", "כי שייך בזה לאו דלא תחיל", מ'דארף וויסן וועלכע, וואו שטייט קלאר די עונש?

Speaker 1: "ואיש איש אשר יעשה אוב או ידעוני מות יומת", דאס איז א פסוק אין פרשת קדושים, אמת. אבער דער רמב"ם ברענגט עס נישט. ער האט עס נישט געברענגט אין די הלכות.

Speaker 2: דאס איז נישט. ס'איז missing דא. ער האט נישט געברענגט די פסוקים, ער האט געברענגט "שלא", ער האט געברענגט די לאו פון "שלא".

Speaker 1: אלעמאל אין די אנהייב, ער האט עס געברענגט אין די אנהייב פון די משנה תורה, לכאורה האט ער עס געברענגט. דא האט ער עס נישט געברענגט.

אזהרה - אל תפנו אל האלילים

Speaker 1: אקעי, ווייטער זאגט ער, "אזהרה מן העבודה זרה". אקעי, ס'שטייט, תלמוד לומר "אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם". דאס רעדט מען נישט "אל תפנו" צו די מענטשן וואס מאכן עבודה זרה און יודינים, נאר דער מענטש זאל נישט זיין דער וואס גייט צו די כישוף אדער צו די כהנים וואס זאגן עבודה זרה און טוען די פעולות. דאס איז די אזהרה פון מאכן די עבודה זרה, די מעשה עבודה זרה.

מולך - הלכה ה

דער עונש

Speaker 1: די נעקסטע זאך איז מולך. זאגט דער רמב"ם, "הנותן מזרעו למולך ברצונו ובזדון", נאכאמאל די זעלבע זאך, "ברצונו ובזדון", חייב כרת. בשוגג מביא חטאת קבועה.

אבער דא שרייבט ער אינטערעסאנט די לשון, דארט שרייבט ער... יא, די אור האט ער עס געמאכט אנדערש. "הנותן מזרעו למולך ברצונו ובזדון חייב כרת, בשוגג מביא חטאת קבועה. ואם עשה בהתראה ועדים", אויב טוט ער די מעביר זיין זרעו למולך בהתראה ועדים, "נסקל", באקומט ער סקילה, "שנאמר 'ואיש איש מבני ישראל אשר יתן מזרעו למולך מות יומת, עם הארץ ירגמוהו באבן'".

דא שרייבט ער יא די לשון הפסוק אויף סקילה, אויף מולך. און ער... ס'איז אינטערעסאנט, ער גייט אביסל אן אנדערע סדר, און ער גייט גלייך שרייבן די אזהרה שלו, תלמוד לומר "ומזרעך לא תתן להעביר למולך", און ער זאגט נאכאמאל שטייט די זעלבע לאו, "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש". דאס שטייט אין דברים, ברענגט ער.

דיסקוסיע: פארוואס צוויי פסוקים?

Speaker 2: פארוואס ברענגט דער רמב"ם צוויי פסוקים? ווייס איך נישט. איינס איז אין משנה תורה, איך מיינן אז אלעמאל איז דא אזא כלל אז ס'קען שטיין צוויי מאל, אבער...

Speaker 1: אה, אפשר גייט ער זאגן וואס ער מיינט פונקטליך. ער זאגט קיין נפקא מינה, די רמב"ם אין... ער ברענגט די לשון ספר המצוות, אז

פשוט אז די סגולה האט אפשר גענומען, איז ער פטור. ס'איז נישט מותר, אבער ס'איז פטור. ער טוט עס נישט לשמה כביכול. לשמה איז א שארפע ווארט, ער טוט עס נישט בתור עבודה, ער טוט עס נאר פאר תועלת עצמו, קענסטו זאגן.

איך ווייס נישט, ס'איז אביסל שווער דא. ס'קען אלעמאל זיין אז ס'איז דא געוויסע פרטים וואס די תורה האט געווען נוגע, האט די תורה גע'אסר'ט, און יעדע מצוה איז דאך דא אזעלכע זאכן. באופן כללי איז, איך ווייס, די וועלכע לערנען איז אפילו לאו דווקא יא?

פאר עווער רעיון, אפאר איז עפעס עקסטערע איסור, א גמרות בכלל, לעמת מלכות. און נאך זאכן האבן עס געזען אזעלכע זאכן, איידער ווי נאך האבן עס געזען אזא סאר זאך. עס איז א זאך א זאך, יעדער מצווה דא כללים, איז דא א געוויסע פרטים וואס דעט אויכעט אסור. סאו, איז עס האבן גערעדט אין פאמידות, יא? בהלכות דעת, האבן עס גערעדט, א הלכה כלדות ולאכטע בדרכו, נאכט אים דא לא סיכם, וויסטו אים דאך אויך די די די חכם דאכטע בדרכו? יא. עס קען זיין אזוי. אקעי. יעצער דא פרוטים, אינטערסאנטע פרוטים.

פרטי דינים פון מולך

העבירה ברגלו באש

Speaker 1:

ער גייט דעריין אין דעי אבירא ברגל, זאגט ער איין איך חיים פרוט, עס איז שכיילה אטשו יום סלמולך, ובירא ברגלו בעש, דרך אברה. אבער מסר האט איבערגעבן פאר די נישט לו דרך אברהי, פטר. אינטערסאנט. ווייל כארעט צו זיין אז דרך העבודה. יא.

Speaker 2:

ואיינער חיים... וויסטו אים ווייטער... יא.

מקצת זרעו ולא כולו

Speaker 1:

ואיינער חיים, וואטש אים צו מקצת זייער ויאניה כצת? נאר אויב איינער האט אפאר קינדער, און ער גיבט איבער א פאר מולך און אפאר לאט אריבער, שוין אים א כמזרע נתן למולך מוזרע. מיינט מכצת וולא כילו. ער זעגט אז לשון ראבינג פארטשט... מען האט צוויי קינדער, און מ'סתם אויכעט.

Speaker 2:

יא, ער האט צוויי, און איינס איז ער מאכט א ווייבר געווען. אדער רעדט ער איבער מעשט, א פאר פון זייער.

Speaker 1:

ני, איך זעה דיר... ס'מאכט שוין אביסל א פאר פון זייער כילה, און מען רעדט נאר אויף ווען ער האט צוויס דריי פיר און צווי צוויי.

Speaker 2:

ניין, ער זעה דיר מיט איינער שווער.

Speaker 1:

דער עיקר איז כילה, און ער ברענגט זייער אינטערסאנט אז עס איז זייער שווער וואס איז פשט כילה. אויב מ'האט געזאגט אז עס פארברענט, קען איך פארשטיין, עס פארברענט זענען קינדערש, און גענוג איז נישט. ווייל עס איז דערצליך נאר מעבד. ס'אוואס עפעס מכצת וולא כילה. יא, ווייל די ענין איז, איז אז מיט דעם איז א שמור אויף אלע אנדערע קינדער. אדרעס וואס עס איז פארשטאנען. ער ברענגט א סמוג, וואס דער סמוג האט געזאגט אז מיט חצוש וולא כילה.

פשטייט אז עס שטייט אין די גמרא אז איינער וואס איז א גרעסערן עבירה, א מייזער דער באקומען נישט קיין גלות, לא תלעוולי כפרה. סאו, דאס וואס איז פטר, און נישט אמאל וואס איז פטר פון א עונש, איז א גוטע זאך. אמאל ער זאגט מען, מ'האט שוין אויפגעגעבן אויף דיר. איילי חופר פון דאס.

סאו אויב אזוי, בעצם וואלט מען נישט געדארפט שטיין די גאנצע זאך, ווייל דאס איז בסך הכל א דרך עבודה פון א ספעציפישע עבודה זרה. אזוי סאונדט עס. אזוי שטייט טאקע אין מסכת סנהדרין ברענגט ער אז די גמרא פרעגט די קשיא, און די גמרא האט א מחלוקת צו מולך איז עבודה זרה, א מחלוקת תנאים. והוא הדין, ס'איז דא וואס האלטן, תנא קמא אין די ברייתא וואס די גמרא ברענגט, האלט טאקע אז מולך און עבודה, די חידוש איז אז די עבודה, אפילו ווען מ'טוט עס שלא למולך איז מען אויך עובר, ווייל ס'הייסט אזויווי א דין פון די ד' עבודות. אבער לויט רבי שמעון, אזויווי ס'פסק'נט דער רמב"ם, איז ניין, די פשט איז אז ס'איז נישט קיין עבודה, ס'איז נאר אן עבודה ווייל די עבודה שלה איז דוקא בכך. אבער אויף דעם איז טאקע שווער, דו פרעגסט טאקע א קשיא, אויב אזוי איז דאך דאס בכלל, בכלל יעדע עבודה זרה וואס אויב מ'טוט מען עבודתה בכך.

חידוש פון הרב רבינוביץ – עבודה לעומת סגולה

רייט, הרב רבינוביץ טענה'ט אז ער מיינט נישט אזוי דער רמב"ם, ער מיינט צו זאגן אזויווי מיר האבן געזאגט פריער, עבודה דארף טייטשן מ'געבט עפעס פאר די געטשקע. אויב איז דאס געווען ממש א קרבן, ווי למשל אויב איז דאס געווען שורף בביש, איז דאס זיכער אז ס'איז אפילו פון די ד' עבודות, אפילו איינער פארברענט זיין זון צו אן עבודה זרה וואס ס'איז נישט דא די מנהג צו פארברענען, איז דאס א מין קרבן, ס'איז א קרבן אדם, ס'איז א קרבן. קל וחומר פון שורק ומקטיר לפניה, וואס ער איז אוודאי חייב. אבער מולך איז דאך נישט קיין קרבן, מ'באקומט דאך די זון, ס'איז נאר עפעס אזא גילוי, ס'איז א מגלה דעתו אז ער איז גלויביג, ער טוט עפעס אויף. סאו וואס גילוי איז, גילוי איז נישט געווענליכע עבודות, נאר מולך איז יא, ווייל דאס איז שוין ממש געווען עפעס א דרך עבודה שלהם.

אזוי זאגט ער. ס'איז סתם ווייל ס'זעט אויס דעפיניטלי מער עבודה זרה ווי אויב ידוני. ס'איז נישט קיין חוקי עבודה זרה, דאס איז שוין ממש עבודה, א סארט עבודה. אויב מען זאגט אז ס'איז נאר א מעביר, ווייס איך נישט. אבער דער רמב"ם זאגט, אויב מען וואלט טאקע געווען א ברענער, וואלט עס געווען עבודה לשמה ממש. דער רמב"ם זאגט זייער קלאר, דאס איז די עבודה פון דעם. א עבודה לשמה ממש. איך ווייס, איך בין נישט דא פאר קריטיק, איך וויל נישט קוועטשן די לשון עבודה, ס'איז באמת נישט אזוי קלאר.

דיון – פארוואס איז דא א "לפיכך"?

און דאס וואס דו זאגסט "לפיכך", אויב וואלט עס געווען אזא מין זאך ענליך צו עובדי ידעוני, וואלט נישט געווען די "לפיכך" אויך נישט. פארקערט, אויב ס'וואלט געווען אן עבודה ממש, אויב ס'וואלט געווען שורף בנו ובתו באש, אדער ס'וואלט געווען א נייע חידוש אז מ'איז עובד עבודה זרה בכלל, אז מ'זאגט אויב וואלט מולך געווען אזא מין זאך ווי עוב וידעוני, אז ס'איז א געוויסע מין חוקי עבודה זרה וואס מ'טוט פאר שמירה, אזוי ווי מ'טוט עוב וידעוני צו הערן עתידות, ס'איז א מין זאך וואס די תורה האט מחדש געווען א געוויסע סקילה, וואלט עס שוין געווען ביי יעדע עבודה זרה, ביי יעדע, לאו דווקא מולך.

רייט, אבער די תורה האט נישט דאס געזאגט. די תורה האט געזאגט, דווקא למולך מעביר בנו ובתו איז מען אסור. ס'טייט אז ס'איז א סארט עבודה זרה. אבער די חידוש אין די תורה איז נישט אז ס'איז דא אזא סארט עבודה זרה וואס איז דווקא בכך, דאס קענסטו פרעגן פון די כומרי עבודה זרה. ס'מוז זיין אז דא איז דא א פנים חדשות.

רייט, דאס קענסטו פרעגן, עקזעקטלי, ווייל די תורה רעכנט זיך שוין, די תורה מאכט נישט קיין עקסטערע איסור אויף מרקוליס אדער אויף פעור, ווייל אונז ווייסן אז ס'איז בגדר עבודה זרה בכך איז חייב.

חידוש – מעביר מיראה

זעט אויס אזוי, איך האב זייער ליב דעם חילוק פון וואס איז אן עבודה און וואס איז א סגולה. ווייל דו זעסט אז אפילו מעביר מיראה האט דער רמב"ם געטייטשט אז אויב ער מיינט בכלל נישט צו דינען, בכלל נישט, ער האלט

דאס הייסט די מענטשן וואס קומען זיך צוזאם לאהבת השם ביי דעם, זיי האבן נישט באקומען קיין עונש.

דער בונה, דער וואס בויעט עס אויף, ווייל ער בויעט אויף די זעלבע מין זאך ווי אויב די עובדי עבודה זרה בויען אויף.

ס'איז פארציילט, ס'פארציילט די מחלוקת, איז די שאלה וואס איז די טייטש פון דעם מצבה?

דיון – וואס איז א מצבה?

Speaker 1

מ'ווייסט נישט, ער ברענגט דער רמב"ם אין סייז, עס איז זייער נישט קלאר.

וואס מיינט מ'טאר נישט בויען קיין פלאץ?

אקעי, זאל מען זאגן, א בנין מיינט נישט א בילדינג, ס'מיינט עפעס א מאנומענט.

נישט קיין זאך אז מ'גייט אריין, און מ'גייט אריין און מ'פאר סאם ריזען מוטער.

און ער ברענגט אז דער רמב"ם זאגט, פארוואס וואס איז געווען מנהג עובדי עבודה זרה?

האט די מנהג עובדי עבודה זרה געווען צו בויען אזא פלעטפארם, אזא מצבה, און אויף דעם לייגט מען די נבע, די סטאטוע צו ביזאקט א מ'דינט.

און אויף דעם לייגט מען די עבודה זרה.

Speaker 2

יא, אויף דעם לייגט מען אז מ'זאל זיך נישט טוען פארוואס, כדי מ'זאל נישט דעשה דומה די עבודה זרה.

אפילו די עבודת השם זאל נישט מאכן ענלעך צו עבודת עבודה זרה.

Speaker 1

אבער דער רב זאגט אז עתר איז אפילו אן די סטאטוע, רייט?

עתל איז סתם צו מאכן צו אז איינער וויל מאכן, ווי דארף ענד מנחם איינער טעהינג לייגן א שטיין, ווי דער ווילט זיין מנחם זיין עתר?

עס איז זייער נישט קלאר.

דער רב האט משנה האבן געהאט א העכריך צו זאגן אז אפילו ער מאכט עס נישט די שם עבודה זרה, ווייל דא נאר לוקה.

אויב וואלט ער איז געווען אן עבודה, דרך עבודתו צו בויען א מצבה, וואלט עס לכאורה געדארפט באקומען סקילה, וואלט עס געדארפט הייסן עבודה, עבודה זרה אליין.

וואלט עס געדארפט הייסן עבודה, עבודה זרה אליין.

אזוויי עס נישט געהייסן בויען אן עבודה זרה.

יעדע מאל מיר בויעט עבודה זרה.

אויסער עבודה זרה האבן מיר געלערנט אין סקילה.

דיגרעסיע – יעקב אבינו'ס מצבה

Speaker 2

אה געדענקסט נאך רש"י ברענגט איך דעיס צופרי?

Speaker 1

יא, אז מצבה איז געווען אברהם ווי ער האט איך געמאכט א מצבה?

Speaker 2

יא, ער האט נישט אברהם יעקב האט געמאכט א מצבה?

Speaker 1

שפעטער האבן עס געהייסט, זעט מען אז מצבה איז אסור אפילו לשם שמים.

ווי, יענע מצבה איז לכאורה געווען א סאטמאר מזבח.

Speaker 2

ווייטער, דאס איז דער דרך אויף עבודה, דאס איז פשוט פונעם סיון, פונעם סיון פונעם קירכע, עס שטייט "אזוי גייט מען דא".

Speaker 2

אה, אזוי גייט מען דא. עס מאכט מער סענס מיט דין.

Speaker 1

ער ברענגט דא אז ס'איז געווען וואס האבן עס אזוי געזאגט, אבער ער האט א ראייה אז ס'איז יא געווען דער מנהג פאר יעדן צו טון. אקעי.

זרע כשר זרע פסול

Speaker 1

זאגט דער רמב"ם ווייטער: "אחד זרע כשר ואחד זרע פסול", וועלכע מין קינדער מען זאל איבערגעבן. ער וואלט איינער געטראכט אז אויב איינער האט קינדער וואס זענען ממזרים, ער טאר נישט זיין "אחד זרע כשר ואחד זרע פסול". עס דארף זיין די ווארט "זרע" וואס מען קען טראכטן אז עס איז א מיעוט.

"ואחד בנו ואחד בתו", אדער אייניקלעך, קינדער פון זיינע קינדער. "הכל יוצא ירכו חייב משום זרע". אז עס שטייט "זרע", עס שטייט נישט "בנו".

אבער "העביר אחד מאחיו או אבותיו או שאר קרוביו או עצמו", אדער זיך אליין, איז פטור. ווייל "זרע" מיינט דווקא.

ישן או סומא

Speaker 1

זאגט דער רמב"ם: "העביר עבד זרעו והוא ישן או שלוף ואינו הולך ברגליו", אדער ער איז בלינד, ער קען נישט גיין בכוחות עצמו, כדי מען פירט אים אינגאנצן. אבער וואס לעזט ער מיר, ער כאפט אים מיט די הענט און ער טראגט אים. "העביר" מיינט א הילוך מיט א טור מענטש, אזוי זעט עס אויס. יענער גייט, ער גייט מיט די אייגענע כח, מיט די אייגענע ראייה, אזוי זעט עס אויס. ער זאגט אז עס איז א ספק אין די גמרא, און דער רמב"ם איז מקיל. אזוי זאגט ער יא. אז נישט "העביר" מיינט אז ער גייט, דער טאטע פירט אים איבער, אבער ער דארף אליינס קענען גיין, נישט מען שלעפט אים ווי א שטיק.

Speaker 2

יא.

Speaker 1

זייער גוט. איז דאס געווען די הלכות, מ'האט שוין געלערנט צוויי מצוות אין דעם פרק, אויב איך געדענק דריי מצוות. און מ'וועט לערנען א פערטע מצווה.

הלכות מצבה

דיון מצבה

Speaker 1

"מצבה". זאגט דער רמב"ם: "מצווה של עשר מצבה". ס'מיינט, מ'זאל זיך אביסל געפלאגט וואס ס'איז, אבער ס'מיינט בויען א גרויסע סטרוקטור פון זאמד און מ'זאל זיך מתקבץ זיין פאר דעם לשם עבודה זרה.

זאגט דער רמב"ם: "מצבה שאסרה תורה היא בנין שיהיו הכל מתקבצים אצלו". לאמיר בויען א סארט בנין, אלע זאלן זיך מתקבץ זיין ביי דעם בנין. אפילו לעבודת השם, דער איסור איז אפילו אויב מען טוט עס צו דינען דעם אייבערשטן. וכל שכן אויב ס'איז דאך א דרך עבודה זרה צו בויען א מצבה פאר עבודה זרה, צו דינען עבודה זרה. אבער די תורה האט געאסר'ט מען זאל בכלל נישט אויפשטעלן אזא מצבה אפילו מען טוט עס צו דינען דעם אייבערשטן.

"שנאמר ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלקיך".

למהויקם מצבה, איינער וואס בויעט אויף אזא מצבה, לאוץ מלכות באקומט מען נישט פאר די וואס קומען זיך צוזאם.

פאר עבודה זרה, אפילו ווען מען טוט עס לשם שמים, ווייל מען פלעגט עס טון פאר עבודה זרה, אפילו ווען מען טוט עס לשם שמים באקומט מען מלקות. "לא תשתחוּו לה' אלוֹקֵיכֶם כֹּן, ואֲבָן מִשְׁכֵּית לֹא תִתְנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ", זאלסט נישט מאכן אן אבן משכית זיך צו בוקן אויף דעם, נישט משום דרך עבודה זרה, "כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", צו לייגן א שטיינערנע פלאר, אדער איך ווייס וואס, לייגן א שטיין און זיך בוקן אויף דעם, א פלאכע שטיין.

Speaker 2

איך פיר נאך איין אותם גלייך לשם. א ספעציפיק קיינד אוו שטיין?

Speaker 1

ווייסט נישט. אקעי. יא, זאגט דער רמב"ם, אבער דער ענין אלוֹקָה איז אינטערסאנט, ווייל א בריא השם וואלט מען אונז געטראכט אז דער איסור איז דער לייגן, דער מאכן די שטיינער אין פלאר. אבער יעצט וויל דער רמב"ם אז דער הלכה עס איז אויף דער זיך ביקן. אנדערש ווי במציבה. רייט. קען זיין ווייל שטיינער איז אלעמאל דא. עס איז נישט פשט אז דאס איז א ספעשל סארט ארכיטעקטור וואס מען מאכט. אפילו אין א שול מאכט מען שטיינער. דער רמב"ם זאגט אז אין שול, מען גייט זען, מען לייגט מחציות אויף די שטיינער. אבער עס איז נישט פשט אז דאס איז ער צו בויען א סארט זאך. דער איסור איז זיך צו ביקן בעצם.

השתחוואה – פשוט ידים ורגלים

יא, עס איז דער רמב"ם איינער לא קהאט שיטת ישוד יודה ורגלו על אבן. ביז ער שטרעקט זיך אינגאנצן אויף אז ער מאכט א מיני השתחוואה וואס עס איז פשוט יודה ורגלו. ער ערנעמט סקולים מוטלילייה, ער ליגט אינגאנצן אויף דער שטיין. שזה היא השתחוואה אמורה בתורה, דאס טייטש א פולע השתחוואה. דער רמב"ם האלט אזוי אויך לגבי אנדערע השתחוואה'ס. אז השתחוואה מיינט זיך פול ביקן און נאכט תפילה דאכטן. עס איז דא א פרייל מנחת תפילה ברענגט אז דאס איז נישט קלאר צו ער מיינט אז מען זאל זיי טון.

ראקא פאנים, אין די תורה ווען עס שטייט עכט מוזן זאגן ביבליקלי עקורית השתחוואה, און אויך עס איז נישט עובדים פאר די עבודה זרה. דער רמב"ם דארט האט ער עס נישט געדארפט אזוי וויכטיג זאגן, ווייל ער דארף מעורר זיין אידן, אה, אביסל קענסט עס זיך יא ביקן? מען טאר זיך פארכלל נישט. עס איז געשטאנען אפילו תוספת השבת בעין אויף הייבן געלט. עס איז נישט קיין פולע השתחוואה. אקעי, וואס עס איז טאקע נאר מדרבנן. אבער דא וויל ער זיך זאגן וואס מ'זאגן שטיין פאר די אייבערשטער, ווייל מען קען נעכסט פארווערן דער איסור.

איך דארף פארשטיין בעסער דער איסור, ווייל... וואס איז די פשט? ווייל דארף עס איז... און עבודה זרה איז זייער שטארק נפוץ. יא, נאר אין געוויסע זאכן וואס האבן... אבער עס וואלט זיך ביקן בכלל. פאר זאל מען זיך ביקן בכלל. און פונקט... וואלט זיך ביקן בכלל איז... איך מיינן, אלע עבודות וואס צו טוען להשם זענען די זעלבע עבודות וואס די עבודה זרה טוען. חוץ די כהורי עצמא די פיר עבודות.

דיון: וואס מיינט "משכית"?

Speaker 1

אויף דעם אופן, פונקט דא איז געווען א מחלוקת. עפעס א missing context וואס דו זאגסט, וואלט איך פארשטאנען. אויך, ס'קען זיין אז עפעס איז ראנג מיט דעם. איך מיינן אז ס'מוז זיין עפעס א רמז, עפעס וואס איז נישט אזוי ראנג. ס'וואלט נישט געווען דרך ארץ. אבער די זאך איז, עפעס איז א ביסל ראנג. אזוי וויל איך געטראכט, מען דארף זוכן עפעס א פשט, ווייל איך ווייס נישט וואס איז פשט.

זאגט ער ווייטער, "מדובר באבנים בשאר ארצות". מען זאגט אין די גאנצע וועלט. אין אנדערע פלעצער. "אבל במקדש מותר להשתחוות לה' על האבנים". אין בית המקדש בוקט מען זיך יא פאר'ן אייבערשטן אויף די שטיינער פון די פלאר. שנאמר, "ובארצכם לא תתנו אבן משכית

וועב'ס ווייסט?

Speaker 1

ווייל מלכות איז נישט געווענליך האט מען געגאסן אויף דעם שמן.

ווי יענע?

דער גיסן שמן איז א ענין פון אזויווי א קרבן, א נוסח.

סא, עס איז אייגער צו דעיסה לכאורה המחלוקת.

מחלוקת רש"י און רמב"ם

Speaker 1

רש"י זאגט טאקע אזוי ברענגסט און דא האט געזאגט מצבה איז אזויווי א במה, במה איז פון א שאך שטיינער, און מצבה איז איין שטיין וואס מ'איז מקריב אויף דעם. אבער דער רמב"ם זאגט נישט אז מ'איז מקריב אויף דעם, דער רמב"ם זאגט אז מ'איז מקריב צום מצבה.

מצבה – המשך הדיון

Speaker 1

יענע מצבה איז לכאורה געווען א סארט מזבח. ווייל דו ווייסט, ווייל מ'האט געווענליך האט מען געגאסן אויף דעם שמן, די גיסן שמן איז אן ענין פון אזויווי א קרבן, א נסך. ס'איז דאך דא לכאורה א מחלוקת, רש"י טאקע אזוי ברענגט ער דא, ער האט געזאגט מצבה איז אזויווי א במה, א במה איז פון א שאך שטיינער און א מצבה איז איין שטיין וואס מ'איז מקריב אויף דעם.

אבער דער רמב"ם זאגט נישט מ'איז מקריב אויף דעם, דער רמב"ם זאגט מ'איז מתקבץ סביב המצבה. זעט אויס אז דער רמב"ם האט פארשטאנען אז עס איז נישט מיט הקרבה, נאר דער רמב"ם האט געהאלטן אז עס איז א סארט בנין וואס דער מנהג העבודה זרה איז צו מאכן, נישט א סארט בנין, א סארט לאמיר זאגן, א סארט שטיין, א סארט מאנומענט, טאר מען נישט טון אפילו לשמים.

דיון: צי איז א מאנומענט אסור?

איך האב אמאל גערעדט אז דער מנחת יצחק און אנדערע היינטיגע אחרונים האבן געוואלט טענה'ן אז פארדעם איז אסור צו מאכן א מאנומענט. ביי אידן איז נישט אזוי איינגעפירט, אבער אין דער וועלט איז איינגעפירט צו מאכן לזכר המלחמה אדער אזא זאך א מאנומענט, האבן זיי געוואלט טענה'ן אז דער רמב"ם מיינט דאס אסור, אבער עס איז נישט ריכטיג, אזוי ווי ער אליין זאגט, אז קודם כל ער זאגט נישט לשם עבודה זרה, עס איז סתם לזכר. מ'טרעפט דאך פערעש אין תנ"ך אז מלחמה צו... אויב דאס וואלט געווען אסור, וואלט מען ערנסט געטראכט צו מען זאל בויען א מצבה אויף א קבר פון א צדיק, ווייל מען גייט דאך דארטן קומען מתפלל זיין.

איך האב געוואלט זאגן אז עס איז אן אנדערע שאלה פון דורש אל המתים למעשה מ'גייט דארט זיין. וואס דארפט מורא האבן למעשה, דארפט מורא האבן פון דעם איסור מצבה. רייט, עס איז זיכער, עס איז דאך דא קלאר אין תנ"ך אז מלכים פלעגן מאכן א יד, קענסטו אלעמאל זאגן אז עס איז געווען א תקלה, א יד אבשלום. א יד מיינט א מאנומענט, אבער עס מיינט נישט א מאנומענט! עס זעט אויס, איך וואלט געטראכט, איך וואלט מצייר געווען עס איז עפעס א סטייל, א געוויסע סטייל פון עבודה זרה איז צו מאכן אזא סארט פעדלסטאל. יא, אלעמאל די אלטע סטאטשועס ליגן אויף אזא פעדלסטאל און אויף דעם דינט מען. איז דעם סטייל מאכן נישט אפילו לשם ה', ווען מ'גייט עס מאכן לשם ה', עפעס א פראנט פאר זיין בית המדרש לאמיר זאגן, מאך עס נישט. אפילו דאס, האט עס א זין אז עס איז נישט מקריב דעם פראנט פאר מ'זאגן. יא, האסטו דא אידישע פלעצער ווי עס איז דא פאסט אזעלכע... עס איז נישט קלאר צו מיר אז דאס איז בכלל דעם איסור מצבה.

אבן משכית

Speaker 1

דער רמב"ם זאגט אז די צוויי זאכן, מצבה און אבן משכית, איז נישט דער איסור ווען מען טוט עס פאר עבודה זרה, נאר ווייל געווענליך טוט מען עס

אראבישע בתי מדרשים, לויט דעם רמב"ם קומט אויס אז מ'דארף דאס ממש בעטן.

דיון: נפילת אפים

ס'איז נישט קלאר, ווען ס'איז געווען אנגעקומען אזא השתחוויה, און ס'זעט אויס אז ס'איז נישט קלאר, און דער גרא ברענגט אין חפץ חיים אויך דאס אז השתחוויה איז פשוט ידים ורגלים, אבער ס'איז נישט קלאר אז דער רמב"ם מיינט צו זאגן אז די אשכנזים האבן זיך אזוי געבוקט. נאר דאס איז יא זיכער, אפילו פאר די אשכנזים לדרך אגב, ס'איז יא זיכער אז ביי תחנון הייסט נפילת אפים. נפילת אפים דארף מען זיכער מאכן השתחוויה מיט פשוט ידים ורגלים, ס'ווערט אויך געברענגט אויך ביי פוסקים אשכנזים.

Speaker 2:

ניין, ס'איז נישט וואס מ'איז געוואוינט צו זיצן. ס'איז נישט קיין נפילת אפים בכלל.

Speaker 1:

און ס'פילן זיך אזוי, סתם ווייל לויט וואס דער רמב"ם זאגט, אז מ'האט אנגעהויבן צו לייגן בענק אין בית המדרש, זעט אויס אז אמאל איז נישט געווען קיין בענק, מ'איז געשטאנען אדער מ'האט זיך געבוקט. אבער היינט איז דא בענק, פשוט נישטא וואו עס צו טון, ממילא האט מען אויפגעהערט צו מאכן אמת'דיגע נפילת אפים. ס'איז אויך א פלא הבדל טעמים, דאס איז נישט קלאר, אמת'דיג לכאורה נפילת אפיים.

Speaker 2:

נפילת אפים ארצה אזויווי ס'איז געווענליך תחנון אריגינעל.

Speaker 1:

און דער רמב"ם דאס שטייט זיכער אין רמב"ם, וואס ביי תחנון איז אויך נישט נאר רמב"ם, נאר ס'שטייט אז תחנון מאכט מען נפילת אפיים. דער זאגט אז דער רמב"ם לכאורה מיינט דא בשעת תחנון.

Speaker 2:

אה, אקעי, זיי גייען ווייטער.

Speaker 1:

אבער לאמיר זען ווייטער, "ואם לא ימצא דבר מבדיל בינו ובין העם" - אה, אבער ס'איז דאך מדרש מ'האט נישט געלייגט.

המשך: השתחואה על אבן משכית - דער רמ"א'ס שיטה וועגן תחנון

"ואם לא מצא דבר מפסיק בינו ובין האבן"

Speaker 1: ס'איז אויך דא א פקוק אין די טעמים, ס'איז נישט קלאר.

אמת'דיג, לכאורה, תחנון איז תחנון.

איך פיל, איך פיל אז נפילת אפים איז אזוי ווי ס'איז געווענליך תחנון אריגינעל.

און דער רמ"א, דער רמ"א זאגט עס זיכער אין רמ"א, וואס ביי תחנון זאגט ער נישט נאר רחום וחנון, ער זאגט אנשטאט תחנון מאכן נפילת אפים.

דער רמ"א אויף די זייט זאגט אז דער רמ"א לכאורה מיינט דא אנשטאט תחנון.

Speaker 2: אקעי, זייער גוט, ווייטער.

Speaker 1: אבער ער זאגט ווייטער, "ואם לא מצא דבר מפסיק בינו ובין האבן", אה, דאס איז די מדרש וואס מ'האט געלייגט.

איז דאס שטייט אז זיך בוקן אויף די שטיין וואס דעקט די פלאר איז א גרויסע פראבלעם, "מילך הולך למקום אחר", ער זאל אוועקגיין אין א פלאץ וואס די פלאר איז נישט געמאכט פון שטיין.

ער גייט צו אן אנדערע פארט פון שול און דאווענט.

"או שוחה על צדו למטה", ער זאגט אז מ'קען מאכן נפילת אפים אזוי ווי אונז מאכן, ביי "לפניך ברחמך הרבים".

להשתחוות עליה". "בארצכם" מיינט אין אייערע, נישט "בארץ של השם", אזויווי אין ירושלים, נאר אין די אנדערע ארצות. לוקטיי בארצכם מיינט "לא תשתחוו על האבנים, אבל תשתחוו על האבנים המפוצלות במקדש".

אבער די ווארט דא, די ווארט איז "מפוצלות"? "משכית" מיינט א שטיין וואס איז געגאסן, וואס איז אזויווי איין גרויסע שטיין. "משכית" מיינט געגאסן, "משכית" מיינט שוין א מעשה. אבער ניין, זאגט ער, די סיבה פארוואס מען מעג אין בית המקדש איז ווייל ס'איז "מפוצלות" אדער ווייל ס'איז נישט "בארצכם"? ניין, אין בית המקדש מעג מען. אבער דא די "מפוצלות" מיינט אויסגעפלאסטערטע שטיינער. ס'איז דא א מחלוקת. "מפוצלות" איז אה, נישט אז די "מפוצלות" איז חייב. פארגעט, פארגעט. אבן עזרא ברענגט, פארגעט. אבן עזרא ברענגט, פארגעט. אבן עזרא ברענגט, פארגעט. "מפוצלות" איז מותר. "אבנים מפוצלות" מיינט אויסגעשניטענע שטיינער, אזוי שוין, אזוי גוט געמאכט.

אה, וואס איז ענליך צו "אבן משכית"? ס'איז אן אבן טבעי. אזוי זאגט ער, אויף א שטיין וואס איז א ראק מעג מען זיך בוקן, א שטיין פון דרויסן. וואס טייטשט די ווארט בכלל "משכית"? "משכית" איז מענטש נישט געגאסן. ס'איז נישט אזויווי געגאסענע שטיין. איך האב אין מיין האנט דא א פעיק שטיין, א מענטש געמאכטע גרעניט. ניין, ס'איז נישט דאס. יענץ איז א בריקל, ס'איז בכלל מותר, ס'איז א בריקל, ס'איז נישט קיין שטיין. איי, גרעניט איז אן עכטע שטיין, אבער די בריקס וואס דו האסט דארט. "משכית" מיינט א לשון פון אויסגעמאלענע שטיינער. און ער זאגט "אבנים מפוצלות" וואלט אויך געווען... סטאפ א מינוט.

סא, קומט אויס "אבנים מפוצלות" איז טייטש אויסגעפלאסטערטע, אויסגעשניטענע שטיינער. סא, אויב מען גייט אין די גאס ערגעץ און מען טרעפט סתם שטיינער אין די וואלד, דאס מעג מען. דאס איז א סארט שטיין וואס איז אפגעשניטן צו מאכן א שיינע פלאר, דאס הייסט "משכית". וואס האט ער געזאגט "משכית" איז מלשון? איך מיין אז... אה, ער זאגט, אבן עזרא זאגט "משכית" איז מלשון "שכיה", וואס איז א שיינע שטיין וואס מען קוקט דערויף.

נישט מלשון געגאסן אזויווי נסך, נסך זאך? ניין, ס'איז נישט געגאסן, ס'איז געשניטן. אזוי זאגט ער, איך ווייס נישט. אזויווי משכיות כסף, יא, דער רמב"ם זאגט משכיות כסף מיינט דאך שיינע צירונגען פון זילבער וואס מען קוקט דערויף. דורכדעם זעט מען עס. ס'איז מלשון קוקן, ס'איז שכוי, און מען קוקט, שכויים שכל שכויים ביופי. יא.

מנהג ישראל - מחציות אין בתי כנסיות

Speaker 1:

אזוי זאגט דער רמב"ם ווייטער... דא גייט דער רמב"ם רעדן וועגן מנהג ישראל תורה. נו, אזוי זענען, **והואיל ונהגו כל ישראל... וויבאלד אז מ'טאר נישט זיך בוקן אויף... ניין, וויבאלד מ'טאר זיך נישט בוקן אויף אבנים פון צלעות, און ער האט דיר פריער געזאגט אז ס'איז נישט קיין איסור אמור בתורה מיינט דאס זיך בוקן, ער האט אויסגעקומען אז מען טאר זיך נישט בוקן אין בית המדרש ווען ס'איז דער מנהג זיך צו בוקן, ביים דאווענען בוקט מען זיך דאך. זאגט דער רמב"ם אזוי, **והואיל ונהגו כל ישראל להשתחוות במחצלאות בבתי כנסיות על רצפות של אבנים**, בתי כנסיות וואס דער פלאר איז געמאכט פון שטיין, לייגט מען אדער מחצלאות אדער מיני קש ותבן, פארוואס? **להבדיל בין פניהם ובין האבנים**. ס'איז אינטערעסאנט טאקע, די אראבישע בתי מדרשים, אדער די ספרדים, די רמב"ם'ס בית המדרש, ווי מ'דארף זיך בוקן אפילו אינמיטן די וואך, בוקט מען זיך מיט פשוט ידים ורגלים, לייגט מען אייביג א מחצלאות אין די בית המדרש, יא? די אראבישע בתי מדרשים האבן גרויסע קארפעטס. אשכנזישע בתי מדרשים, ווי מ'בוקט זיך נישט, מ'געט זיך נאר א בייג אן די פיס, דארף מען טאקע נאר יום כיפור לייגן טאקע. און געווען טאקע אין אונזערע בתי מדרשים, מ'לייגט עפעס טישוס, איך ווייס נישט וואס מ'לייגט עפעס. אין**

עבודות, און נסקל, ער באקומט סקילה.
איז דא דא א שאלה, ער ברענגט אין די מפרשים, וואס טייטשט "איכא שפנא בקרקע"?
איך האב געטייטשט שלמה'ניו יארק, אז ער בייגט זיך, אבער די פנים נאך אלץ נישט.

אזוי ווי אונז טוען ביי שמונה עשרה, איז בכלל נישט כובש פניו בקרקע, מ'געבט זיך נאר א בייג.

דאס איז אפשר אפילו נישט אסור אפילו פון די זרה.

אזוי האב איך פארשטאנען אזוי איז געשטאנען.

די אנדערע טייטשט איז אז טאטשן די פלאר הייסט כובש פניו בקרקע.

מיינט נישט עצים אריינגיין, ווייל אזוי ווי פריער איז געשטאנען "יד בקפונה באבן", איז נישט אלעס מיינט די זעלבע.

"יד בקפונה באבן" און "כובש פניו בקרקע" איז נישט אלעס מיינט די זעלבע זאך.

אפשר מיינט עס אן אנדערע לשון?

"איכא שפנא בקרקע" מיינט פשוט ער געבט א בייג, שוחה אזוי ווי, ער געבט א בייג.

נישט קלאר, עס איז מיר נישט קלאר וואס איז די... ס'איז לכאורה מיינט עס אפילו אן טאטשן די פלאר, ווייל פריער איז געשטאנען אז אויב ס'איז אראפגעפאלן געלט...

Speaker 2: אקעי, יענץ קען זיין אז ס'איז נאר א גדר, ס'איז נאר א הלכה תחילה, אז זיכער זאל מען זיך בכלל נישט אפילו קניען.

Speaker 1: אבער דאס לייזט נישט די שאלה, די שאלה איז אז ער וויל באקומען די סקילה, וואס הייסט ממש השתחואה?

שחיה בתורה?

אדער רעדט ער אפילו אז איין דארקע בקרקע?

אויב איין דארקע בקרקע קען זיין א קליינע קארט איז איין דארקע בקרקע.

אבער מ'רעדט דאך איין דארקע בקרקע, ס'דארף זיין איין השתחואה וואס איז בתורה לשם עבודה זרה.

סאו, נישט קלאר.

וועלן מיר זען די רמב"ם ווייטער.

אבער וואס הייסט קריעה?

נישט קלאר דא.

הלכה ט"ו: נטיעת אילן אצל המזבח

Speaker 1: אקעי, איז גייען מיר אונז לערנען וועגן די איסור פון... נאך איינס, נאך איינס.

אויף איינפלאנצן אן אשרה, איינפלאנצן אן עץ ביי די מזבח.

זאגט דער רמב"ם, נאך א איסור וואס איז בגדר חוקות עבודה זרה, איז **הנוטע אילן אצל המזבח**, איינער פלאנצט א בוים לעבן דעם מזבח, אפילו לאו עבודה זרה, אפילו ס'איז נישט קיין עבודה זרה.

אצל המזבח מיינט נישט דווקא גלייך לעבן דעם מזבח, נאר אין די עזרה וואס איז לעבן דעם מזבח.

איז נישט קיין חילוק וועלכע בוים, צו ס'איז אן אילן סרק, אפילו אילן מאכל, אפילו א פשוט'ע עץ פרי, **"אשר לא יעשה נורא מקדש יפה"**, האט ער געמאכט פאר שיינקייט.

עס איז נישט געמיינט צו זאגן פאר עבודה זרה אדער מ'וויל דינען דעם אילן.

עס איז נאר פאר שיינקייט.

"אלא זהו לוקה, שנאמר 'לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלוקיך אשר תעשה לך'".

ס'איז נאך נישט פוליר בוקן, נאר ער בוקט זיך א האלבע וועגס בוקן.

ער רעדט נאך אלץ אויף די פלאר, נאר נישט סטרעיט.

איך ווייס נישט, ס'קען זיין דער רמ"א איז געשטאנען און מ'איז געזיצן בכלל אויפן פלאר, מ'איז נישט געזיצן אויף בענק.

קען זיין.

אבער "שוחה על צדו" מיינט ער ליגט נאך אויפן פלאר, נאר נישט אינגאנצן סטרעטשט אויף די פלאר.

נישט סטרעיט פניו וידיו ורגליו.

"צריך להטות פניו על צדו", ער גייט אויף די זייט אביסל.

פשוט וואס אונז טוען, איך ווייס נישט אפילו צו ס'איז א פולע בוקן.

פראקטישע נפקא מינה: השתחואה אויף א קבר

און משום דעם דארף מען אויך אכטונג געבן אויב איינער פרובירט צו מאכן א השתחואה אויף א קבר, דארף מען אכטונג געבן, דער קבר האט דאך אויך עפעס א אבן משכית.

Speaker 2: אבן משכית, יא.

Speaker 1: דארף מען אכטונג געבן אז מ'זאל עס טון באופן, לייגן עפעס אויף אונטער די האנט.

Speaker 2: יא.

השתחואה מיט און אן פישוט ידיים ורגלים

Speaker 1: זאגט דער רמ"א ווייטער, זייער גוט.

"המשתחווה לה' על אפיו, אם הוא פישוט ידיים ורגלים", אה, אויב ס'איז מיט פישוט ידיים ורגלים איז מלקות.

אויב טוט מען עס אן פישוט ידיים ורגלים, נאר השתחווה, וואס טייטש וואס יא?

אז מ'איז יא מדביק פניו, נאר נישט פישוט ידיים ורגלים?

ווייל אזוי טוט מען ביי קידה.

וואס טייטש דער רבי בוקט זיך?

איך האב געזען ווי דער רבי בוקט זיך ביים דאווענען.

ער בייגט זיך.

ער בייגט זיך, אבער נישט פישוט ידיים ורגלים.

ער בייגט זיך, אבער נישט פניו וידיו ורגליו.

"אינו לוקה, אבל מקבלין אותו מכת מרדות".

וואס, מדרבנן איז עס יא אסור?

Speaker 2: אבער ער ווערט איז דאך...

Speaker 1: אזוי זעט אויס.

איך ווייס נישט, איך ווייס נישט פארוואס.

לכאורה איז דא א גדר, אבער ס'איז שווער צו פארשטיין.

ער ברענגט עס אזוי פון די גמרא.

די גמרא רעדט וועגן די חילוק צווישן פישוט ידיים ורגלים אדער אן פישוט ידיים ורגלים.

איך ווייס נישט, ער האט עס זיכער גענומען פון ערגעץ.

דיסקוסיע: "איכא שפנא בקרקע" – וואס מיינט דאס?

Speaker 2: וואס מ'האט נישט זייער אויסגעטרייט. יא, יא. ווען מ'טוט עס פאר'ן אייבערשטן. אבער די זרה, איך השתחוויתי פשוט על ארבע אמות, איך השתחוויתי פשוט על ארבע אמות, משום דאיכא שפנא בקרקע?

Speaker 1: לא.

ווי לאנג, איינמאל מ'מאכט גענוג השתחואה אז די פנים ווערט, אזוי ווי די פנים קומט אן צו די קרקע, הייסט עס איין השתחואה וואס הייסט פון די ד'

פארוואס?

אויף דעם דארף מען נישט קיין בוים, מ'וויסט ווי צו גיין.
איך וואלט נישט... מ'וואלט יעדער האט זיך געפרעגט א לאקאלע מורה הוראה.

מ'קען נישט בויען א תורה... איך וואלט נישט געשמייטעט קיין תורה אויף דעם אויסדרוק, ווייל מ'דארף וויסן דעם רמב"ם'ס מנהג וואס די נטיעת אילנות איז געווען.

Speaker 2: אקעי.

יא.

פרעג איך דיר א שאלה, ס'טאר נישט זיין קיין ביימער אין בית המקדש?
וואס איז שלעכט א בוים?

א שיינע בוים, דער אייבערשטער האט געמאכט ביימער.

Speaker 1: עפעס איז מיט די מנהג פון עובדי עבודה זרה.

ס'איז אזוי ווי צו זאגן מ'זאל נישט זיצן אויף קיין בענקלעך.

א בוים איז דאך די מאוסט בעיסיק זאך וואס ס'איז דא אויף די וועלט.

דו ווילסט לייגן א שיינעם זאך, לייגסטו א בוים דארט.

אמת?

ס'איז נישט קיין פאני זאך.

Speaker 2: ווייל ס'איז א פאני זאך.

Speaker 1: אבער איך הער, מ'רעדט דאך ארום אסאך אז כדי צו מאכן שיין די שטאט האט מען געלאזט א ליידיגע שטח, מ'האט נישט געפלאנצט קיין ביימער אין פראנט פון די שטאט.

די היינטיגע וועג פון עסטעטישקייט איז לכאורה געווען אנדערש.

Speaker 2: ניין, איך גלייב נישט.

פונקט פארקערט, א ליידיגע פלאץ איז שענער, א ליידיגע גרויסע שטח.

Speaker 1: ניין, פשוט ס'איז געווען גענוג פלאץ.

אפילו אויב דו טוסט צו אז ס'איז געווען שיין, נו, יא.

ס'זאגט נישט אז ס'איז עקלדיג.

עפעס איז דא, עפעס איז דא, די הלכה איז דא, איך בין מיסינג, איך בין מיסינג, I don't know what, but I'm missing something.

איך גלייב אז איך בין מיסינג עפעס.

Speaker 2: אקעי, נאך א זאך.

קוק ווי ווייט ס'גייט.

פארקערט, ער ברענגט דארט פון די אלבאג, אז פארקערט, אז א במת יחיד לייגט מען אויך נישט קיין עץ.

אזוי ווי ס'הייסט אז די במה איז פאר לשם שמים אליין.

דאס איז א וועג פון א סימן אז זיי זענען אנדערש ווי די גוים.

Speaker 1: I'm missing something.

גיי מיר אריין ווייטער.

הלכה ט"ז: אכסדרה של עץ במקדש

Speaker 1: וואס איז לעשות אכסדרה של עץ במקדש, די וואס האבן געמאכט בחצרות?

Speaker 2: בחצרות מיינט ווען בתי מדרשים וואס מ'מאכט בחצרות?

Speaker 1: ניין, בחצרות הבית מאכט מען אזא אכסדרה.

Speaker 2: אה, אן אכסדרה איז אזא porch, אזא סטראקטשער וואס מ'מאכט ארום א בילדינג, ארום א הויז.

Speaker 1: אפילו שיהיה בבנין עיינות נטועה, גייט דאס דאך נישט אן איינגעפלאנצטע בוים, ס'איז דאך א קלאפער וואס מ'טוט מיט האלץ, מיט אפגעשניטענע האלץ, ס'איז מער אזוי ווי א בנין, אזוי ווי קורות עץ.

זאגט ער, "לפי שהיה דרך עובדי עבודה זרה נוטעים אילנות בצד מזבח שלהם כדי שיתקבצו שם העם".

עס איז געווען אזוי ווי א סימן, מ'זעט א הויכער בוים, האט מען איינגעפלאנצט דאס לעבן דעם מזבח, כדי דער עולם זאל זיך צוזאמענקומען דארטן.

דיסקוסיע: דער רמב"ם'ס שיטה וועגן "התקבצות העם"

עס איז דאס צווייטע מאל וואס דער רמב"ם זאגט דעם "כדי שיתקבצו שם העם".

איך פיל אז דער רמב"ם איז קעגן.

אפשר האלט ער אז דאס התקבצות העם איז בכלל נישט קיין גוטע זאך, נישט יעדער איינער דארף קומען אין בית המקדש.

איך מיינ אז יא.

דו ביסט מחולק?

Speaker 2: איך מיינ אז נישט.

Speaker 1: איך האב מורא אז די התקבצות העם איז נישט קיין גוטע זאך.

Speaker 2: ניין, דער רמב"ם זאגט דאך במפורש פארוואס מ'האט געלייגט דעם אילן.

Speaker 1: ס'קען זיין אז ער מיינט צו זאגן אז דער אילן איז אויך נישט געווען אפילו קיין עבודה זרה.

דער אילן איז געווען א סימן אז לעבן דעם איז דא עבודה זרה.

א הויכער אילן קען מען זען פון ווייטנס.

א געווענליכע עבודה זרה איז נישט אזוי הויך.

א הויכער אילן האט מען געזען.

Speaker 2: לאמיר זאגן, נו, און פארוואס טאר מען נישט?

וואס איז שלעכט אז מ'זאל סתם מתקבץ זיין להשמ?

Speaker 1: ניין, ווייל יעצט טוסטו עפעס וואס זעט אויס ענליך.

ווייל דו יעצט מאכסט אזוי ווי די גוים האבן געלייגט אן אילן לעבן זייערע, לייגסטו אן אילן לעבן דיינע.

דאס איז א פראקטישע זאך.

אזוי ווי מ'זאגט אז מ'טאר נישט לייגן קיין זיף אין בית המדרש, ווייל זיי האבן געלייגט זיף אין זייער בית המדרש.

Speaker 2: איך וואלט נישט געווען אזוי זיכער.

אפשר וויל ער זאגן אז ס'איז געווען א ספעציפישע מין וועג, א סימן פון עבודה זרה.

Speaker 1: דו זעסט דאס איז די צווייטע מאל וואס ער זאגט דעם "התקבצות העם".

איך ווייס נישט.

איך האב מורא אז דא איז עפעס א ביאור.

אפשר התקבצות העם איז נישט בכלל רצוי.

דו זעסט אז דער רמב"ם לערנט אז אלע טמאים און טהרות, טמאים זאלן נישט גיין קיין סאך אין בית המקדש.

דער רמב"ם האלט נישט אז ס'איז אן ענין אז יעדער זאל גיין די גאנצע צייט.

ס'קען זיין אז התקבצות העם איז נישט קיין וועג.

די כהנים זאלן גיין, דער וואס איז ראוי, נישט התקבצות פון די גאנצע עם.

Speaker 2: דער רמב"ם האט נישט געהאלטן פון עולה רגל זיין?

Speaker 1: עולה רגל איז דריי מאל א יאר.

אבער זיי זענען חוקי עבודה זרה, שנאמר "כל עץ".

אלא כל האכסדרות והתחככות היוצאות מן הקירות של בית המקדש של אבן היו ולא של עץ.

וועגן דעם, די אכסדרה וואס מ'האט געמאכט ארום די בית המקדש, אין מסכת סוכה וואס שטייט וועגן די אכסדרה, יא, דארט האבן די עולם געלייגט זייערע... דארט איז געווען די סוכה, דארט האבן זיי געלייגט זייערע ברויטן, דארט האבן זיי געלייגט...

Speaker 2: אה, דו מיינסט די חדר וואו זיי האבן געלייגט די לולבים?

Speaker 1: נו, ווער?

די אלע זאכן האט מען געמאכט דווקא פון שטיין, ס'זאל נישט זיין של עץ, ס'זאל נישט זיין ענליך אפילו אין קיין שום וועג.

עץ, עץ איז זייער חשוב, ס'איז א בוים, נישטא קיין ביימער אין בית המקדש. ס'איז עפעס, דו זעסט איך האב איך בין מיסינג עפעס.

אזוי ווייט אז מען לייגט נישט קיין בוים?

אקעי.

דו זאגסט אז ס'איז עבודה זרה, אבער ס'איז אזוי ווייט ברייט אז ס'איז דא ביימער, אקעי, ביי אונז איז נישטא קיין ביימער.

אויך נישט צו לייגן קיין הילצערנע באנק ווייל עפעס, עפעס גייט דא פאר, איך ווייס נישט וואס.

איך האב נישט קיין סאך אינפארמאציע, איך בין מיסינג עפעס בעיסיק אינפארמאציע צו פארשטיין וואס גייט דא פאר.

דער ראב"ד'ס השגה

Speaker 2: יא, נישט אלעס פארשטייען מיר אונז אזוי פונקטליך, מ'דארף טרייען.

Speaker 1: דער ראב"ד שטעלט זיך דערויף.

אה, דער ראב"ד איז נישט מסכים.

דער ראב"ד זאגט אז ס'איז יא געווען א לשכת העץ.

ער זאגט אז בשעת ההיתר... א לשכת העץ קען מיינען א לשכה וואס איז געווען פול מיט עץ פאר'ן מזבח, אבער ער זאגט אז ער האט געהאלטן אז די לשכה אליין איז געווען געמאכט פון עץ.

ער ברענגט אנדערש, בימת עץ וואס מ'האט געמאכט פאר הקהל, אויך די גזוזטרא וואס מ'האט געמאכט פאר די עזרת נשים.

דו ווייסט אז דער רמב"ם האט דאס נישט געברענגט?

דער ראב"ד האט געמאכט פון עץ, דער ראב"ד קען... ס'איז שווער צו מאכן א סתירה אויף א פירוש פון רש"י, איך פארשטיי נישט אזוי שווער.

אבער דער ראב"ד זאגט אן אנדערע תירוץ.

דער ראב"ד זאגט אז אויף טעמפארערי מעג מען מאכן.

דאס איז דער ראב"ד'ס תירוץ.

דער ראב"ד זאגט אז טעמפארערי מעג מען מאכן, נאר נישט קבוע'דיג.

דאס איז קלאר.

Speaker 2: יא.

Speaker 1: אקעי, מ'קען זאגן אז דער רמב"ם האט אן אנדערע תירוץ אויף דעם.

דער גר"א רעדט עפעס וועגן דעם, וועגן לייגן ביימער אין בית המדרש שבועות, וועגן די סיבה?

Speaker 2: ניין, זיי האבן געהאלטן אז מ'מאכט נאך די קריסטמעס ביימער, אזוי זאגט ער אויך נישט קיין מקור.

Speaker 1: ער רעדט נישט וועגן די ענין פון לייגן אן אילן אין בית המדרש, ער רעדט נאר וועגן דעם מזבח.

א אינטערעסאנטער קאנטראסט: מצבה לעומת עץ

דאס איז זייער אינטערעסאנט.

ס'איז פאקט, אה, איך טראכט יעצט אן אינטערעסאנטע זאך.

קוק, קוק.

א מצבה, אבן משכית, טאר מען נישט ערגעץ נישט, נאר אין בית המקדש, אין עזרה מעג מען יא.

און א עץ טאר מען דווקא נישט אין עזרה.

אין א שול מעג מען לייגן א בוים, ס'איז נישט קיין שום איסור צו לייגן א בוים נעבן א שול.

נאר אין מזבח איז דא אן איסור, און אפילו אזא שארפע איסור, אפילו נישט קיין שטיקל האלץ.

און ווייסטו, נישט מיר דארפן פארשטיין דאס בעסער, אבער נישט אלעמאל דארף מען פארשטיין טעמים, און מיר דארפן וויסן די הלכה קודם.

אמאל פארשטיין די טעם אויך, אז מ'ווייסט שוין, יא.

שוין.